

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ННІ економіки і права

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Спеціальність 051 Економіка

Освітня програма Економіка та бізнес

До захисту допускаю
Завідувач кафедри

(ініціали, прізвище)

(дата, підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього ступеня МАГІСТР

СТАН ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Студент групи: 051, Кулик Анастасія Сергіївна

(підпис)

Науковий керівник: ст. викладач Денисенко В. О.

(підпис)

Рецензент: к.е.н. Ромащенко К. М.

(підпис)

Черкаси – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	7
1.1 Сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності	7
1.2 Методика оцінювання інноваційно-інвестиційних процесів.....	25
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	34
2.1 Оцінка стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні.....	34
2.2 Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України	45
2.3 Використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційними процесами	54
Висновки до розділу 2	63
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ	63
3.1 Шляхи вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності.....	64
3.2. Основні напрямки підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	70
Висновки до розділу 3	81
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток виробництва, підтримка високого рівня конкурентоспроможності економіки вимагає впровадження в виробничий процес інновацій. Розробка або впровадження інновацій може здійснюватися лише за наявності необхідного обсягу ресурсів, формуванню яких сприяє інвестиційний процес. Як відомо, саме інвестиції спрямовані на створення нових і модифікованих, високотехнологічних наукомістких виробництв, здатні зробити нові знання і винаходи затребуваним продуктом. Комплексний розвиток даних двох напрямків становить інноваційно-інвестиційний процес, який об'єднує формування ресурсів і їх використання для розвитку інновацій.

Світові тенденції розвитку економіки свідчать, що за сучасних умов неможливо забезпечити процвітання країни та суттєве підвищення добробуту її народу без впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки. Необхідність визначення стратегічних складових розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності та можливості їх реалізації в державі, потреба у розвитку теоретичних положень з обґрунтування процесів формування системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, виявлення її особливостей в умовах обмеженості фінансових ресурсів, розробка науково-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організаційно-економічних методів управління інноваційно-інвестиційними процесами обумовлюють актуальність теми дослідження.

Управління інноваційно-інвестиційним розвитком держави відноситься до стратегічно важливих, що пов'язано зі зростанням ролі інновацій та необхідних для цього інвестицій, оскільки вони безпосередньо впливають на основні макроекономічні показники розвитку країни. Під впливом інноваційно-інвестиційних процесів змінюється структура державної економіки, вони змінюють економічну організацію суспільства, розвиток інноваційних процесів активізує міжнародне співробітництво і підвищує конкурентоспроможність

державної економіки на світовому ринку, все це впливає на поліпшення якості умов життєдіяльності населення.

Різні аспекти стану інноваційно-інвестиційних процесів досліджуються у наукових працях О.Амоша, Ю.Бажала, В.Бодрова, О.Гаврилюка, Л. Мельника, М. Одрехівського, І. Павленка, В.Гейця, Б.Губського, Б.Данилишина, В.Коломійцева, І.Розпутенка, В. Семиноженка, зарубіжних – Д.Дейкера, Б.Лессера, К.Мейєра, А.Хеваса та інших. У дослідженнях зазначених авторів розкриваються питання формування й розвитку інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, її фінансово-економічних та правових механізмів.

Високо оцінюючи наукові здобутки вказаних авторів з даної проблематики, слід зауважити, що подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з обґрунтуванням науково-методичних засад і розробкою практичних рекомендацій щодо удосконалення стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема роботи пов'язана з науковими планами і програмами кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Дослідження стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні знаходяться у контексті науково-дослідницької роботи кафедри за темою: «Пріоритетні напрями формування інноваційної моделі розвитку економіки України» (номер державної реєстрації: 0115U000577). Зокрема, визначили стан та напрямки підвищення інноваційно-інвестиційних процесів в Україні.

Метою є визначення сучасного стану інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні та проблем її активізації.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

– визначити сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності;

- дослідити методика оцінювання інноваційно-інвестиційних процесів;
- оцінити стан інноваційно-інвестиційних процесів в Україні;
- розглянути особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України ;
- обґрунтувати використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційними процесами;
- визначити шляхи вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності;
- розкрити основні напрямки підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні;

Об'єктом дослідження є процеси інвестиційно-інноваційної діяльності.

Предметом дослідження – стан інвестиційно-інноваційних процесів в Україні.

Методи дослідження. Логіка виконання роботи підпорядкована вимогам діалектичного підходу та загальнонаукових методів дослідження. При аналізі теоретичних основ управління інвестиційно-інноваційною діяльністю був використаний діалектичний метод як метод пізнання, що передбачає розгляд будь-яких економічних явищ і процесів у їх загальному зв'язку і взаємозалежності в стані безперервного розвитку. Конкретизацією виступає системно-структурний метод, використання якого в найбільшій мірі сприяє досягненню поставленої мети.

У процесі дослідження використані методи пізнання: індукції і дедукції, узагальнення, аналізу та синтезу, порівняння, наукового абстрагування, економіко-аналітичний, математичної статистики, графічний та метод соціологічних досліджень.

Інформаційною базою дослідження є класичні положення економічної теорії, монографічні праці та наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, аналітична інформація науково-дослідних установ, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики України, публікації

міжнародних організацій, збірники та періодичні видання за напрямом дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу управління інвестиційно-інноваційною діяльністю у вітчизняній економіці.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливостях використання теоретико-методичних розробок органами державної влади і місцевого самоврядування України, а також студентами при написанні рефератів та підготовці доповідей.

Структура роботи. Загальний обсяг роботи – 85 сторінки. Робота містить вступ, 3 розділи, 7 підрозділів, висновки, список використаних джерел, який включає 77 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1 Сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності

Сучасний стан міжнародної економіки віддзеркалює тенденції руху капіталів попередніх періодів розвитку національних господарств. Одночасно від масштабів і динаміки як міжнародної інвестиційної діяльності, так й інвестиційної діяльності окремих країн та всередині країни достатньо повно залежать подальше вдосконалення її структури, а також особливості і напрями розвитку.

На сьогодні для низки постсоціалістичних країн, у тому числі й для України, інноваційно-інвестиційна діяльність стає ключовим чинником їхнього економічного розвитку. Адже у процесах реформування вітчизняної економіки ставляться широкомасштабні завдання щодо забезпечення позитивних незворотних змін у всіх галузях господарського комплексу. А реалізація широкомасштабних заходів і програм щодо динамічного зростання національної економіки потребує значних обсягів фінансових ресурсів, однак власних джерел фінансування розвитку підприємств і галузей недостатньо, оскільки внутрішні джерела використовуються переважно для забезпечення і підтримки життєво важливих для суспільства сфер економіки.

В питаннях визначення та обґрунтування інвестиційної діяльності, важливим є термінологічна означеність таких понять, як «інновації» та «інвестиції».

У вітчизняній економічній літературі термін «інновація» набув широкого поширення лише з переходом до ринкової системи господарювання [284, 306]. До цього проблематика нововведень і їх використання була присутня в рамках науково-технічних досліджень і розробок [265]. У словнику А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка, Т.С. Смовженка під терміном «інновація» розуміються грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в

об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу [80, с. 187].

Вагомий внесок у розуміння інновації як економічної категорії внесли Г.Г. Азгальдов і А.В. Костін. Відповідно до проведеного ними аналізу підходів до визначення інновацій, було дано розширене визначення, що орієнтує на верифікацію нововведень в квантифікованій формі, і зарахування до інновацій [34].

Специфіка сучасного етапу розвитку суспільства і економіки обумовлює звернення до інноваційної проблематики агентів ринкової системи господарювання в зв'язку з потребою пропозиції ринку нових продуктів або послуг, активного використання нових підходів до здійснення технологічних процесів і побудови бізнесу для забезпечення конкурентних переваг. У разі згасання інноваційного розвитку можна прогнозувати виникнення несприятливих тенденцій у господарській діяльності не тільки виробничих структур, а й в економіці як окремих територій, так і держав. Наявність зазначеної закономірності відзначено ще в XVIII столітті Ж. Кондорсе, який в роботі [207] говорив про циклічну залежність прогресивного розвитку промисловості від досягнень в області науки і подальшого стимулювання наукових досліджень, обумовлених прогресом у промисловості. У сукупності дані тенденції представлені ним як найбільш значущі причини вдосконалення всього людського суспільства.

Разом з тим, має місце явний взаємозв'язок наукових досліджень і виробництва, що зумовив необхідність дослідження ролі інновацій в економічному розвитку, а багатогранність даного взаємозв'язку стало причиною появи цілого ряду концепцій, які акцентують увагу на різних аспектах інноваційного розвитку.

Так, австрійський економіст Й. А. Шумпетер, основоположник теорії інновацій, в роботі [387], ввівши в економічну теорію термін «інновація», що став загальноприйнятим, відзначав, що інновація «... являє собою нову функцію

виробництва. Ця зміна технології виробництва речей, яка має історичне значення і є необхідною; це стрибок від старої виробничої функції до нової».

Значний внесок у дослідження значення інновацій вніс видатний радянський вчений Н.Д. Кондратьєв, який запропонував теорію великих економічних циклів тривалістю 50-60 років, розробив моделі циклів кон'юнктури. Згідно з його теорією перехід до нового циклу розвитку пов'язаний з технічним прогресом, який виражається «... в значних технічних винаходах та відкриттях, в глибоких змінах техніки виробництва і обміну» [208]. При цьому найбільше значення в економічних перетвореннях суспільства, на думку Н.Д. Кондратьєва, належить науково-технічним новаціям.

Німецький економіст Г. Менш ввів поняття «базисні нововведення», при вичерпанні потенціалу яких виникає перспектива застою в економічному розвитку, позначеного їм як «технологічний пат» [247]. Таким чином, Г. Менш пов'язував циклічність економічного розвитку з циклічністю нововведень. Дослідження змістовної специфіки нововведень дозволило йому запропонувати віднесення їх до трьох груп, конкуруючим за ресурси: базисні інновації, що поліпшують і псевдоінновації, які послідовно змінюють один одного. Пов'язано це з тим, що в даний період розвитку економіки різко знижується ефективність інвестицій в традиційних напрямках, і впровадження базисних інновацій є єдиною можливістю прибуткового інвестування. В результаті «інновації долають депресію» [247].

Щодо поняття «інвестиції», то автор навчального посібника «Інвестування: теорія і практика» Л. М. Борщ вважає, що «інвестиції є не що інше, як вилучення економічних благ із поточного споживання і використання їх у майбутньому й одночасно як створення запасу» [21, с. 16].

Науковець також констатує, що «за загальноприйнятою практикою відповідно до свого функціонального значення інвестиції поділяються на три основні групи (чи види):

- інвестиції в основний капітал (з виділенням його активної частини –

- технологічного устаткування, машин, верстатів, приладів тощо, і пасивної – будівель, споруд, транспортної інфраструктури тощо);
- інвестиції у житлове будівництво;
- інвестиції у матеріально-сировинні запаси та запаси готових товарів» [19; 20; 21, с. 17; 22].

На наш погляд, це досить узагальнене визначення терміна «інвестиції», і воно не відображає нинішнього розвитку національної економіки та суспільного вітчизняного виробництва, а також інноваційного розвитку держави в умовах ринкових відносин.

О. І. Ковтун, автор вітчизняного видання розділяє напрями вкладення власного капіталу:

- на оборотний і основний капітал, інвестований (вкладений) в оборотні (поточні) і позаоборотні (довготермінові) активи підприємства, з метою модернізації, реконструкції виробництва та запровадження нових технологій;
- капітал, інвестований (вкладений) у довготермінові інвестиції, здебільшого, інших об'єктів, з метою отримання додаткового прибутку або ж досягнення соціального ефекту [136, с. 203].

Отже, інвестиції – це вкладення капіталу сьогодні з метою подальшого його приросту, тобто збільшення у майбутньому. Приріст капіталу як результат його інвестування є відповідним відшкодуванням за можливі ризики втрати вкладених коштів і неотримання очікуваного прибутку. Джерелом зростання капіталу в процесі інвестування є прибуток, який отримує інвестор від вкладених коштів. Зазначені процеси – вкладення капіталу та отримання відповідного прогнозованого прибутку – відбувається у визначеному інвестиційним проектом часі, а саме:

- поступовим вкладенням коштів, а лише згодом отримати прибуток;
- паралельним вкладенням коштів і отриманням прибутку;
- вкладенням коштів у визначені періоди, а одержати прибуток після реалізації інвестиційного проекту [280, с. 7–8].

У свою чергу, О. І. Ковтун, автор навчального видання [136] вважає, що інвестиційна діяльність – це процес здійснення інвестицій, тобто вкладення вищезазначених цінностей в об'єкти підприємництва і соціальної інфраструктури, а основними видами інвестиційної діяльності за об'єктами вкладення інвестицій є реальні, фінансові та інтелектуальні інвестиції

Автор Г. В. Савицька у виданні «Економічний аналіз діяльності підприємства» [250, с. 383] подає визначення терміна «інвестиції» як «довгострокове вкладення коштів у активи підприємства з метою розширення масштабів діяльності, збільшення прибутку, підвищення конкурентоспроможності та ринкової стабільності підприємства» [250, с. 383].

Крім того, на наш погляд, інвестиції сприяють модернізації виробничих процесів, запровадженню новітніх технологій і високопродуктивного обладнання: автоматичних ліній, верстатів із числовим програмним забезпеченням, механізмів та автоматів, полегшують або повністю замінюють ручну працю.

Французький економіст П. Массе у праці «Критерии и методы оптимального определения капиталовложения» визначає інвестиції як вкладення капіталу [63, с. 46; 182, с. 27]. Американські вчені С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі у виданні «Економіка» подають таке визначення терміна «інвестиції» (інвестиційні витрати) – «це витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів [283, с. 549].

На наш погляд, досить широко дав визначення терміна «інвестиції» лауреат Нобелівської премії Дж. М. Кейнс, який під інвестиціями розуміє «...поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду»..., «та частина прибутку за певний період, що не була використана для споживання» [54, с. 117; 63, с. 46; 132].

Вважаємо, що вищенаведене визначення терміна «інвестиції» найбільш чітко розкриває сутнісну характеристику інвестицій, їх дієвість і, по-перше: відображає обсяги акумульованого доходу на цілі накопичення, величину

інвестиційних ресурсів, тобто потенційну інвестиційну потребу для ефективного розвитку економіки, а по-друге: зазначає, що інвестиції, які виступають у формі вкладень, визначають приріст вартості капітального майна, тобто забезпечують відповідними ресурсами як інвестиційний попит, так й інвестиційну пропозицію.

Виходячи із вищеназваних трактувань терміна «інвестиції» авторами різних наукових публікацій і видань, можна з упевненістю сказати, що це поняття трактується або ж однаково, або ж надто вузько і не завжди однозначно. Типовим у всіх формулюваннях зазначеного терміна є те, що під інвестиціями розуміють будь-яке вкладення коштів, навіть таке, яке не приводить до зростання капіталу й отримання прибутку.

Для більш повного розкриття поняття «інвестиції», доцільно буде сказати про суб'єкти інвестицій.

Суб'єкти інвестицій – це інвестори з їх інвестиційним потенціалом, специфікою інтересів яких є отримання прибутку. Форма здійснення інноваційно-інвестиційного процесу може бути: колективною (в разі, якщо підприємство, що займається інноваційною діяльністю, самостійно її інвестує), корпоративною (якщо інвестором виступає сторонній економічний агент), державно-корпоративною (якщо залучаються і кошти підприємств, і бюджетні кошти різних рівнів).

При цьому суб'єкти інновацій характеризуються інноваційним потенціалом, що представляє собою сукупність особливостей господарюючого суб'єкта, що обумовлюють його здатність виробляти продукцію, що відповідає вимогам світового ринку.

Наукові підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу, їх більш глибокого і всебічного тлумачення представлені в роботі Г.І. Жіц [168], де під інноваційним потенціалом розуміється кількість економічних ресурсів, потенційно можливих для використання суспільством в конкретний момент з метою забезпечення свого розвитку, в якому інноваційний потенціал ототожнюється з науково-технічним.

У роботі В.А. Калашникова [320] інноваційний потенціал охарактеризований як «здатність різних галузей народного господарства виробляти наукоємну продукцію, що відповідає вимогам світового ринку».

У цих та ряді інших підходів [189, 334] інноваційний потенціал розглядається з макроекономічних позицій. Причому, розкриваючи одну або кілька сутнісних характеристик, увага акцентується на інституційних структурах і засобах формування потенціалу даного функціонального призначення.

Найбільш прийнятним, на нашу думку, можна вважати підхід Ф. С. Тумусова, який характеризує інвестиційний потенціал як «сукупність інвестиційних ресурсів, які складають ту частину накопиченого капіталу, яка представлена на інвестиційному ринку в формі потенційного інвестиційного попиту, має можливість перетворитися в реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення матеріальних, фінансових і інтелектуальних потреб відтворення капіталу» [356].

Інвестиційний же потенціал підприємств, як правило, чітко визначити не можна. Можна сказати, що він є індикативним показником, так як в його основу закладений позиковий інвестиційний капітал, який однозначної оцінці не піддається і може змінюватися в широких межах.

Разом з тим, не слід випускати з поля зору і той факт, що інвестиційний потенціал є джерелом розширеного відтворення, в процесах якого, як відомо, здійснюється розвиток продуктивних сил, економічних відносин, збільшується виробництво продукції. У міру зростання виробничої потужності, зміцнюється і інвестиційний потенціал в частині підвищення інвестиційної надійності і привабливості підприємства для зовнішніх інвесторів.

В цілому, проведений аналіз свідчить про комплексність поняття «інвестиційний потенціал», який передбачає наявність об'єктивних передумов для здійснення інвестицій, що включають в себе зовнішню складову, зокрема присутність і різноманітність суб'єктів інвестування, і внутрішню складову – наявність привабливих об'єктів інвестування. Такий погляд на інвестиційний

потенціал, крім своєї логічної завершеності, дозволяє зробити його оцінку з використанням кількісних характеристик.

Узагальнюючи проведені дослідження підходів до визначення сутності інноваційного та інвестиційного потенціалу, можна вважати інноваційно-інвестиційним потенціалом наявність коштів, потенційно можливих до інвестування, здатності до проведення пошукових, фундаментальних (необхідної частини) та прикладних досліджень, проектних і дослідно-конструкторських робіт, їх завершення, трансферу, впровадження у виробництво і комерціалізації, а також створення відповідних умов шляхом державного регулювання даних процесів [133].

У свою чергу інвестиційний потенціал забезпечує реальність практичного використання інноваційних досліджень і дозволяє заробити додаткові кошти для подальшого розвитку.

Варто сказати, що досить важливим аспектом в економічному розвитку країни є державне регулювання інвестиційної діяльності.

Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності повинен базуватись на головних завданнях інвестиційної діяльності. (рис.1.1)



Рис. 1.1. Основні завдання інвестиційної діяльності

Примітка. Сформовано на основі [21; 121; 191; 215; 269; 280; 293].

Державне регулювання умов інвестиційної діяльності полягає у здійсненні впливу на відповідні інвестиційні рішення суб'єктів інвестиційного процесу за допомогою відповідних інструментів:

- податків і податкових пільг;
- грошово-кредитної та амортизаційної політики;
- надання фінансової допомоги у формі дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, територій, галузей економіки, виробництв;
- цінового регулювання на матеріали, комплектуючі та енергоносії, які використовуються у виробництві інноваційної продукції чи товарів, і на саму інноваційну продукцію та товари;
- встановлення відповідних умов користування природними ресурсами: землею, водою тощо;
- здійснення державної експертизи інвестиційних проектів тощо [189, с. 267]. Узагалі, чинники та засоби, які визначають і формують відповідні умови інвестиційної діяльності та суттєво впливають на інвестиційні рішення суб'єкті господарювання, розподіляють на три групи, які характеризують інвестиційні вкладення на різних рівнях економіки (рис. 1.2).

Чинники, засоби та інструменти, що впливають на формування інвестиційної діяльності і визначають її умови		
Групи	Характеристика	Інструменти
Макроекономічні	визначають загальноекономічний клімат інвестицій	облікова ставка, норма обов'язкових резервів, темпи розвитку, розмір дефіциту держбюджету і способи його фінансування, зовнішньоекономічний режим тощо
Мікроекономічні	впливають на інвестиції в окремі галузі, сфери та види діяльності і визначають окремі складові інвестицій	податкові ставки і пільги, норми амортизації, пільгові кредити, гарантії тощо
Інвестиційні	дають можливість узгодити дії інвесторів і створюють сприятливі умови для здійснення інвестиційної діяльності в оптимальному режимі	макроекономічне прогнозування, планування і програмування, інформаційні системи, державні органи інвестиційної політики, об'єднання підприємців тощо

Рис. 1.2. Класифікація чинників, засобів та інструментів щодо формування інвестиційної діяльності

Примітка. Сформовано на основі [136, с. 210].

Вважаємо, що найбільш характерними стадіями інвестиційного процесу, які потребують дієвого державного регулювання, є:

- створення нормативно-правового забезпечення щодо управління і регулювання інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності;
- створення сприятливих умов для підвищення рівня інвестиційного клімату у країні та регіонах;
- формування інвестиційних коштів і забезпечення фінансами інвестиційних проєктів;
- моніторинг ефективності інвестицій.

Далі розглянемо взаємозв'язок інновацій та інвестицій, що досліджується в роботах Н.Д. Кондратьєва, який, відзначаючи ендогенний характер великих кон'юнктурних коливань, вказав, що причинами технологічних змін є запити виробництва, що створюють такі умови, при яких впровадження нових технічних засобів, використання винаходів стає можливим. До цих умов Н.Д. Кондратьєв відніс, перш за все, достатній рівень нагромадження

ресурсів у грошовій формі і низький позичковий відсоток, що дозволяють здійснювати інвестиції в радикальні нововведення [208].

Й. А. Шумпетер, будучи послідовником Н.Д. Кондратьєва, в своїх працях виклав авторський погляд на причини того, чому підприємці-новатори, і організовані ними виробництва, з'являються одночасно та у великій кількості. Справа в тому, вважав Й. А. Шумпетер, що прорив нового здійснюється невеликою кількістю талановитих підприємців-новаторів з особливим баченням нових шляхів і достатньою силою характеру для того, щоб долати інерцію традицій. Один або кілька таких підприємців полегшують шлях іншим, які, в свою чергу, сприяють появі третіх. До того ж Й. А. Шумпетер підкреслює, що підприємець-новатор не знаходить і не створює нових можливостей. Вони існують самі по собі, накопичуються і навіть пропагуються.

Важливим моментом теорії Й. А. Шумпетера, що стала основою всіх інноваційних концепцій, є висновок про те, що двигуном прогресу в формі циклічного розвитку є не будь-яке інвестування у виробництво, а лише інвестиції в інновації, тобто у впровадження принципово нових товарів, техніки, форм виробництва і обміну.

Відомий американський економіст, лауреат Нобелівської премії, виходець з України С. С. Кузнець полемізував з Й. А. Шумпетером щодо причин циклічності економічного розвитку, стверджував, що в бажанні підприємців інвестувати принципово нові види техніки або товари немає ніякої закономірності. На його думку, революційні інновації виникають в значній мірі випадково, під впливом певних зовнішніх обставин (зміни в політиці, економіці, поява нових відкриттів і т.д.) [218].

Таким чином, очевидно, що мотиви інвесторів визначаються виходячи з потенційної можливості отримання надприбутків в разі ринкового успіху фінансуючих інноваційних розробок.

Узагальнюючи вищесказане, можна сказати, що інтерес підприємців до інновацій і бажання інвестувати ресурси в їх поширення як в галузі, так і поза

нею, залежить від можливості інновації стати джерелом підвищення ефективності діяльності і бути привабливою для інвестора.

Однак в представлених в науковій літературі дослідженнях інноваційної та інвестиційної діяльності не знаходять відображення підходи до забезпечення ефективності господарського механізму здійснення зазначених видів діяльності в ході реалізації цілісного процесу. З огляду на це, пропонується позначити господарський механізм інноваційно-інвестиційної діяльності як взаємопов'язану систему форм і методів управління інвестуванням в інновації, що підкріплюється необхідним організаційним, нормативно-правовим та інформаційним забезпеченням, за допомогою якої реалізується специфічна стратегія розвитку, що включає в себе інноваційну та інвестиційну складові в різних сферах економічної діяльності [133].

Інвестиційне забезпечення інноваційних процесів в рамках реалізації єдиної інноваційно-інвестиційної стратегії дозволяє розвивати найперспективніші напрями господарської діяльності в окремих її функціональних сферах, і вимагає більш детального дослідження і опису.

Виявленим загальним недоліком визначень інноваційно-інвестиційної діяльності можна вважати відсутність в них спільних цільових орієнтирів.

Однак Т.Б. Лейберт також розглядає інноваційну діяльність окремо від інвестиційної, кажучи лише про потребу в інвестиціях для ведення інноваційної діяльності [227].

В роботі А.А. Прановіч запропоновано визначення управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, згідно якому об'єднання під єдиним керуючим початком інноваційної та інвестиційної діяльності вважається доцільним лише за умови наявності готового комерційно успішного нововведення [302].

Узагальнивши вищевикладене, можна дати таке визначення: інноваційно-інвестиційна діяльність – це довгострокове використання власних і позикових інвестиційних ресурсів організацій з метою здійснення інноваційної

діяльності, що веде до зростання економічного капіталу всіх що у ній суб'єктів в грошовій та матеріально-речовій формі [133].

Починаючи з підприємства, інноваційно-інвестиційна діяльність повинна розглядатися як єдиний постійно поновлюваний інноваційно-інвестиційний проект, що включає необхідні цикли інноваційної та інвестиційної діяльності, які, в свою чергу, складаються з окремих етапів.

Життєвий цикл інноваційної та інвестиційної діяльності – це період від зародження ідеї, створення новинки та її практичного використання до моменту зняття з виробництва.

За своїм характером життєвий цикл інноваційно-інвестиційної діяльності відповідає типовому життєвому циклу товару і проходить етапи розроблення, просування на ринок, зростання, зрілості та занепаду, які характеризуються різним співвідношенням витрат, пов'язаних з розробленням та виведенням новинки на ринок, і доходів від її продажу. Кожен етап життєвого циклу інновації охоплює кілька стадій, які відрізняються за змістом робіт (табл. 1.1)

Етапи життєвого циклу інновації	
<i>Назва етапу</i>	<i>Характеристика</i>
Розроблення	Включає стадії зародження ідеї, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт для перетворення ідеї на придатний для промислового виготовлення продукт, розроблення технології його виробництва.
Виведення на ринок	На цьому етапі відбуваються налагодження технологічного процесу, випуск пробної партії та її ринкова апробація, формування стратегії та каналів збуту. На цьому етапі прибуток відсутній, оскільки витрати перевищують доходи від

	продажу
Зростання	Період швидкого сприйняття нового товару ринком і швидкого зростання прибутків.
Зрілість	Характеризується уповільненням темпів збуту внаслідок придбання товару більшістю покупців. Товар перестає бути новинкою. Прибуток стабілізується або зменшується у зв'язку зі зростанням витрат на його захист від конкурентів. Цим етапом життєвий цикл інновації фактично завершується.
Занепад	Різке падіння збуту і зниження прибутків. Товар знімають з виробництва.

Як правило, такі стадії життєвого циклу проходить технічно складна інновація, створення якої вимагає попередніх досліджень ефективності технічного рішення, взятого за її основу, конструкторського розроблення дослідного зразка, його апробації, вдосконалення, розроблення технології виготовлення тощо. Цей процес може бути тривалим і не обов'язково завершуватися успіхом.

Оригінальне інноваційне спостереження було зроблено Н. Д. Кондратьєвим в 20-х роках, що виявив існування так званих «більших циклів» або, як їх називають за рубежом, «довгих хвиль». Динаміка нововведень досліджується в розрізі фаз великого циклу. У дослідженнях Н. Д. Кондратьєва вперше проглядаються основи так званого кластерного підходу. Н. Д. Кондратьєв показав, що нововведення розподіляються за часом нерівномірно, з'являючись групами, тобто говорячи сучасною мовою, кластерами. Рекомендації Н. Д. Кондратьєва можуть бути використані при виробленні інноваційної стратегії.

Забезпечення динамічного, відповідного ринковим тенденціям, інноваційно-орієнтованого розвитку, що є метою інноваційно-інвестиційної діяльності, передбачає вирішення комплексу завдань, які можна згрупувати в три блоки, що згодом дозволить також «блочно» оцінювати досягнення стратегічних горизонтів даного виду діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Комплекс завдань для забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку

Типи завдань	Реалізація завдань
Економічні	забезпечення інноваційних процесів на всіх етапах їх реалізації необхідними інвестиційними ресурсами
	спрощення залучення інвестиційних ресурсів за рахунок інформованості інвестора щодо інноваційних розробок, які будуть інвестуватись
	спрощення організаційних процедур інвестування інновацій
Соціальні	підвищення зайнятості населення, створення нових робочих місць створення плеяди висококваліфікованих робітників за рахунок вивчення і впровадження на практиці світового досвіду в сфері

	інновацій, фінансів, організації, управління
	формування культури менеджменту відповідно до світових вимог до технологій управління
	задоволення потреб населення у високоякісних товарах народного споживання, насичення внутрішнього ринку та збільшення рівня життя
Науково-технічні	пошук і вивчення на предмет можливості і доцільності трансфера передових зарубіжних і вітчизняних технологій
	прискорення інноваційних та впроваджувальних процесів
	підвищення ефективності використання потужностей підприємств і інфраструктурних об'єктів окремої території.

Методи здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності можна розділити на дві групи: методи операцій, які здійснюються на підготовчому і заключному етапах і полягають в спостереженні, дослідженні, порівнянні, в аналізі різного роду інформаційних масивів, і методів дій. Останні, в свою чергу, є головними процесами створення, впровадження у виробництво і досягнення комерційного успіху на ринку конкретних нововведень, а також супроводжують цей процес кругообігом капіталу, відтворювальними

факторами, пов'язаними з інвестиційною активністю, що вимагаються для нормального протікання цього процесу.

Інноваційно-інвестиційна діяльність як сукупність дій для досягнення запланованого результату протікає під впливом чинників і умов, що можна класифікувати з точки зору їх локалізації на фактори зовнішнього і внутрішнього середовища і можливої зміни на умовно-статичні і динамічні фактори.

Вплив умовно-статичних чинників нівельовано в короткостроковий період. Серед зовнішніх чинників виділимо традиційні. До них відносяться географічні, кліматичні, нормативно-правові, політичні, технологічні чинники.

До динамічних факторів зовнішнього середовища відносяться фактори, що породжуються ринковою взаємодією (конкуренти, постачальники, клієнти), а також інноваційні розробки в сфері бізнесу конкретного суб'єкта господарювання і інтенсивність здійснюваних у даній сфері інвестиційних процесів.

Внутрішнє середовище інноваційно-інвестиційної діяльності формується під впливом чинників, присутніх безпосередньо в господарській діяльності.

До блоку умовно-статичних факторів внутрішнього середовища слід віднести розміри суб'єкта господарювання, що реалізує інноваційно-інвестиційні процеси.

Динамічні фактори внутрішнього середовища представлені використовуваними господарюючим суб'єктом виробничими ресурсами процесами і технологіями.

Крім цього класифікувати фактори середовища інноваційно-інвестиційної діяльності можна і з позицій приналежності до реалізованих видів діяльності на інноваційну та інвестиційну складові.

До числа факторів інноваційного середовища традиційно відносяться наявність прогресивно орієнтованих кадрів необхідної кваліфікації, виробничо-технологічні потужності і науково-технічний потенціал суб'єктів економічної

діяльності. Присутність факторів передбачає вплив на процеси задоволення існуючих або виникаючих потреб цільового сегмента ринку і самого суб'єкта-новатора, а також інших зацікавлених економічних агентів.

Варто зазначити, що інноваційно-інвестиційна діяльність повинна здійснюватися відповідно до систематизованої сукупності принципів, що визначають форму і зміст економічних відносин в процесі інвестування в інновації з метою забезпечення їх комерціалізації.

Основні принципи інноваційно-інвестиційної діяльності повинні базуватися на комплементарному поєднанні принципів інноваційної діяльності [142] з принципами побудови систем фінансування інновацій [205].

Таким чином, основними принципами інноваційно-інвестиційної діяльності є: [124]

- принцип головної мети: передбачає визначення в кожному часовому інтервалі пріоритетний напрям забезпечення ефективності та додаток для досягнення її найбільшої інноваційно-інвестиційної активності.
- принцип економічної зацікавленості: означає дотримання економічних інтересів інвесторів та інноваторів в ході ведення інноваційно-інвестиційної діяльності.
- принцип адаптивності: полягає в постійному моніторингу нових тенденцій в науці і техніці з метою внесення своєчасних коригувань в процеси ведення досліджень, розробок і комерціалізації для забезпечення доцільності інвестування коштів.
- принцип етапності: передбачає планування і дотримання певної послідовності виконання робіт в ході проведення досліджень, фінансування розробки, підтвердження ринкової попиту і здійснення інвестування в серійне виробництво.
- принцип цілісності: забезпечує єдність інновацій та інвестицій, що відповідають цілям і задачам розвитку соціально-економічних систем, що відбивається в механізмі інноваційно-інвестиційної діяльності.

- принцип підтримки і сприяння – необхідний при веденні інноваційно-інвестиційної діяльності в нерентабельній сфері, коли ринок не може забезпечити дотримання економічних інтересів, але має місце стратегічна значущість досліджень і розробок в конкретному напрямку для держави і суспільства. В цьому випадку інвестування досліджень і розробок має здійснюватися за рахунок бюджетних коштів. Таким чином, ринково орієнтоване новаторство як процес потребує інвестицій, без яких механізм його реалізації просто не буде запущений. Об'єднавши інноваційні та інвестиційні процеси в єдине ціле, можна розглядати розробку і впровадження інновацій в нерозривній сполучі з їх інвестиційним супроводом, в тому числі, представляти його таким на державному рівні, приймати відповідні регламентуючі документи.

Таким чином, ринкове орієнтоване новаторство як процес потребує інвестицій, без яких механізм його реалізації просто не буде запущений. Об'єднавши інноваційні та інвестиційні процеси в єдине ціле, можна буде розглядати розробку і впровадження інновацій в нерозривній сполучі з їх інвестиційним супроводом, в тому числі, представляти його таким на державному рівні, приймати відповідні регламентуючі документи.

1.2 Методика оцінювання інноваційно-інвестиційних процесів

Застосовувані в даний час методи оцінки ефективності інноваційної діяльності засновані на співвідношенні результатів і витрат, тобто на зіставленні отриманого ефекту і витрат. Оцінка ефективності інновацій повинна проводитися на всіх стадіях і етапах інноваційного процесу – починаючи з ескізного проектування і закінчуючи освоєнням і реалізацією нововведень.

Методи оцінки і система розрахункових показників для всіх стадій і етапів інноваційного процесу можуть бути однаковими, єдиними, але вихідні дані для розрахунків різняться за рівнем повноти інформації, рівнем

достовірності та невизначеності, різноманітності джерел. Це дає можливість регулювати інноваційний процес, вносячи зміни науково-технічного, економічного, інформаційного та аналітичного характеру.

Інноваційно-інвестиційний процес неможливий без інвестицій, а здійснення інвестицій без інновацій не має економічного сенсу, оскільки такий підхід показує відсталість в області техніки і технології, що в кінцевому підсумку знижує конкурентоспроможність підприємства.

Дослідження таких авторів, як Н. Н. Авакумової, Д. В. Булгакова та ін. показало, що у вітчизняній і світовій теорії і практиці сформувалося три основних методологічних підходи до оцінки інвестиційно-інвестиційних процесів:

- обмежений аналіз;
- багатофакторний аналіз;
- ризиковий аналіз.

Обмежений аналіз – зводиться до оцінки динаміки залучених інвестицій за видами і за джерелами формування, оцінки валового внутрішнього продукту, динаміки випущеної інноваційної та промислової продукції, стану інвестиційного ринку, інвестиційної привабливості, нормативно-правової бази, яка координує інвестиційну діяльність.

Даний підхід базується на застосуванні простоти аналізу – головного показника прибутковості використовуваних при інвестуванні активів, який може бути розрахований або як відношення прибутку від реалізації продукції до загальної суми активів, що інвестуються, або як відношення балансового прибутку до загальної суми активів, що інвестуються. Суть даних розрахунків – в оцінці прибутку від вкладених активів, тобто у визначенні рентабельності інвестованих активів.

Багатофакторний аналіз – базується на оцінці сукупності складових інвестиційних процесів економічної системи, а також факторів, що впливають на дані процеси: характеристика природно-ресурсного, інноваційного, промислового потенціалу, розвиток конкурентного середовища, стан

інвестиційного та підприємницького клімату, динаміка інвестицій в реальний сектор економіки, стан інвестиційного ризику, вплив політичних, соціально-економічних, правових, адміністративних факторів.

Підсумковим показником багатофакторної моделі оцінки інвестиційних процесів є сума сукупності середньозважених оцінок по всіх аналізованих складовими:

(1.1)

$$Q = \sum(x_i \times p_i),$$

де Q – сумарна зважена оцінка стану інвестиційних процесів економічної системи,

x_i – середня оцінка аналізованого i -го об'єкта (складової фактора) інвестиційного процесу,

p_i - вага i -го об'єкта (складової фактора) інвестиційного процесу.

Недоліком даного показника є те, що він не може повністю відобразити стан і розвиток інвестиційних процесів у економічній системі. Він повинен бути доповнений якісними і кількісними характеристиками того чи іншого процесу і факторів, які на нього впливають.

Перевагою багатофакторного методу оцінки процесу інвестування інноваційної діяльності є те, що можна диференційовано вивчити досліджуваний об'єкт з урахуванням багатьох взаємопов'язаних факторів, використовувати статистичні дані, виявити позитивні і негативні сторони розвитку інвестиційних процесів, знайти найбільш ефективні напрямки використання різних джерел інвестицій.

Ризиковий аналіз – ґрунтується на дослідженні двох складових (інвестиційний ризик і інвестиційна привабливість). Перевагою даного аналізу є те, що підхід дозволяє оцінити привабливість території, порівняти рівень ризику отриманого доходу, виявити ставлення інвесторів до об'єктів інвестування.

Дані методологічні підходи не є універсальними і вимагають якісної доробки і вдосконалення. У зв'язку з цим стає актуальною проблема пошуку

методу або методики, здатних всебічно оцінити і дати якісну і кількісну характеристики інвестиційного процесу в економічних системах.

Пропонується використання комплексної оцінки процесу інвестування інноваційної діяльності. В основі даної оцінки лежить змістовний опис з виділенням структурних та функціональних особливостей і властивостей, показників функціонування і розвитку, факторів і умов перспектив існування. Таким чином, комплексна оцінка інвестиційного процесу буде найбільш повно відображати стан і тенденції розвитку досліджуваного об'єкта. Отже, в якості об'єкта дослідження виступає інвестиційний процес інноваційної діяльності, що володіє певними характеристиками, властивостями і особливостями в регіональних економічних системах.

Рішення багатьох питань, пов'язаних з активізацією процесу інвестування інноваційної діяльності, визначається проведенням органами влади економічної, фінансово-кредитної, інвестиційної політики. Ефективність вжитих заходів і заходів, що проводяться, багато в чому залежить від наявності об'єктивної, комплексної економіко-статистичної інформації [3].

У зв'язку з цим в сучасних умовах при управлінні економічними системами виникає необхідність по збору та оцінці інформаційних потоків, що описують протікаючі інвестиційні тенденції в інноваційній сфері розвитку економіки. Формування інформаційної бази даних і її оцінка передбачає використання програмних продуктів, економіко-математичних моделей і інших спеціалізованих методів, які забезпечують не тільки накопичення інформації за попередні періоди, але і прогнозування перспективного розвитку досліджуваного явища.

Існуюча багатоаспектність і взаємозалежність протікаючих інноваційно-інвестиційних процесів при істотній нерівномірності інноваційної активності визначає потребу в розробці ієрархічної системи інтегральних, узагальнюючих і приватних оцінок інвестиційного процесу суб'єктів країни для проведення територіального аналізу в статичі і динаміці.

Методика оцінки інноваційно-інвестиційного процесу спрямована на досягнення наступних цілей:

- підвищення ефективності використання бюджетних інвестиційних ресурсів;
- формування оптимальних територіальних, галузевих і інших напрямів інвестиційних потоків;
- створення більш сприятливого інвестиційного клімату для розвитку інноваційної діяльності;
- стратегічне планування і формування регіональної інвестиційної політики;
- вдосконалення механізмів обґрунтування і залучення інвестицій;
- зниження ризиків для інвесторів.

Методика оцінки інвестиційних процесів передбачає чотири рівні ієрархії: приватні оцінки (абсолютні або відносні показники); узагальнюючі оцінки; приватні інтегральні оцінки; узагальнююча інтегральна оцінка.

Оцінка інноваційно-інвестиційного процесу представлена приватними інтегральними оцінками: законодавчої та нормативної бази, ефективності використання інвестицій, інвестиційної активності, інвестиційних тенденцій і інвестиційного потенціалу. Послідовно в кожну інтегральну оцінку входять приватні оцінки. Приватні інтегральні оцінки представлені більш складною внутрішньою структурою входять до них приватних критеріїв, які, в свою чергу, входять в узагальнюючі оцінки.

Розглянемо набір приватних інтегральних оцінок, для яких необхідність і достатність включення показників в систему обумовлені змістовним аналізом кореляційних матриць і найбільшою інформативністю індикаторів. Нормативно-правова та законодавча база включає сукупність нормативних документів, що регулюють інвестиційну та інноваційну діяльність в суб'єктах країни в цілому.

Головним дезорієнтуючим моментом стану сучасної законодавчої бази для інвесторів створює обстановку невизначеності, є велика кількість відомчих

актів, коментарів, «уточнюючих» положень законодавства про інвестиції. На думку західних інвесторів, в Україні немає державних служб, які забезпечували б реалізацію реформ і виконання законів [5]. Бар'єром на шляху необхідних капіталовкладень виступають недоліки української ділової інфраструктури, тобто мережі послуг, які дозволяють функціонувати ринковій економіці [1].

Приватна інтегральна оцінка ефективності використання інвестицій багато в чому залежить від їх структури. Під структурою інвестицій мається на увазі їх склад за видами та напрямками використання, а також питома вага в загальному обсязі інвестицій. Технологічна структура інвестицій інформує про витрати на придбання машин, обладнання, технологій, інноваційних продуктів, інструментів, будівельно-монтажні роботи та на інші капітальні витрати. Галузева структура відображає розподіл і співвідношення інвестиційних ресурсів по галузям економіки (промисловості, сільському господарству, будівництву, транспорту, зв'язку, торгівлі та громадського харчування, заготівель та ін.).

Структура за видами діяльності характеризується співвідношенням капітальних вкладень в розрізі видів інноваційної діяльності (інвестиції в наукові дослідження, фундаментальні дослідження, витрати на НДДКР, інвестиції в промислове освоєння інновацій, капітальні вкладення в промислове виробництво та ін.).

Відтворювальна структура характеризує співвідношення інвестицій за формами відтворення основних виробничих фондів, показує частку капітальних вкладень, що направляється на реконструкцію, інноваційно-технічне переозброєння діючих підприємств, нове будівництво, модернізацію виробництва.

Структура за джерелами фінансування відображає розподіл і співвідношення інвестицій в розрізі джерел фінансування: власні кошти, іноземний капітал, бюджетні інвестиції та субсидії, позабюджетні інвестиції і т.д. Структура за видами власності представлена часткою інвестицій за формами власності.

Територіальна структура означає розподіл і співвідношення інвестиційних коштів по господарським суб'єктам.

При оцінці всього інноваційно-інвестиційного процесу велике значення має аналіз структури інвестицій в зв'язку з тим, що дозволяє оцінити динаміку і виявити тенденції залучення інвестиційних ресурсів, ефективність їх використання та розробити стратегію інвестиційного розвитку. При цьому аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності економічної системи дозволяє виявити вплив кожного варіанта інвестування на розвиток інноваційної сфери, знайти ефективні шляхи управління інвестиційними ресурсами.

Серед показників, що характеризують вплив джерел інвестування на розвиток інноваційної діяльності, можна виділити:

- 1) частку джерела інвестування в фінансуванні інноваційної діяльності:

(1.2)

$$D_i = \frac{I_i}{I_0},$$

де D_i – частка джерела інвестування в фінансуванні інноваційної діяльності;

I_i – обсяг інвестицій, спрямованих і-м джерелом;

I_0 – інвестиційний оборот економічної системи в інноваційній сфері.

Якщо $D_{i1} > D_{i0}$, то діяльність і-го джерела інвестування ефективно спрямована на розвиток інноваційної діяльності регіону;

- 2) частку прибутку джерела фінансування у розвитку інноваційної сфери:

(1.3)

$$D_{\Pi i} = \frac{\Pi_i}{\Pi_{\text{заг}}},$$

де $D_{\Pi i}$ – частка прибутку і-го джерела інвестування в загальному обсязі прибутку від реалізації інноваційної діяльності;

Π_i – розмір прибутку і-го джерела інвестування інноваційної сфери;

$\Pi_{\text{заг}}$ – загальний обсяг прибутку від реалізації інноваційної діяльності.

Якщо $D_{\Pi 1} > D_{\Pi \text{зар}0}$, то і джерело фінансування використовує ефективні методи участі у фінансуванні інноваційної діяльності.

Приватна інтегральна оцінка інвестиційної активності представлена темпами зростання (зниження) в порівняних цінах макропоказників спостережуваних сфер. Ця оцінка характеризує напрямок динаміки показників у порівнянні з зіставляються періодами.

Інвестиційні тенденції представлені часовими рядами, трендовими моделями показників на одному з рівнів ієрархічної системи показників.

Також при оцінці всього інноваційно-інвестиційного процесу велике значення має аналіз економічного стану регіону.

В сучасних умовах управління інвестиційними процесами регіональних економічних систем передбачає формування і аналіз інформаційної бази позитивних і негативних змін в економічному стані регіону і його компонентів від реалізації попередніх дій, що управляють. Проведення такого роду досліджень передбачає застосування різного роду програмних продуктів, використання теоретичної основи і практичного досвіду, раніше проведених експериментів з метою їх аналізу та прогнозування результатів майбутніх змін.

Кількісний вимір впливу інвестиційних процесів на інноваційний розвиток регіональної економічної системи передбачає використання інтегрального методу оцінки ефективності. Процедура проведення даної оцінки заснована на порівнянні сукупності показників, причому кожний наступний рівень оцінки показників пов'язане з попереднім. Інтегральний показник ефективності інвестиційних процесів в інноваційній діяльності регіону характеризує вплив витрат, пов'язаних з формуванням і споживанням інвестиційного портфеля, на зростання обсягів виробленої та спожитої інноваційної продукції та технологій, а також фінансових результатів об'єктів інноваційної діяльності.

Коефіцієнт ефективності управління процесом залучення інвестиційних ресурсів в інноваційну сферу:

(1.4)

$$K_{\text{еф}} = \frac{I_{\text{рег}}}{I_{\text{спож}}},$$

де $I_{\text{рег}}$ – інвестиційний оборот регіональної економічної системи в інноваційній сфері,

$I_{\text{спож}}$ – інвестиційні витрати, пов'язані з формуванням і споживанням інвестиційного портфеля.

Показник (коефіцієнт) прибутковості інвестиційних процесів:

(1.5)

$$K_{\text{приб}} = \frac{(II + \Phi P_{\text{г.п}})}{I_{\text{рег}}},$$

де II – обсяг виробленої та спожитої інноваційної продукції та технологій,

$\Phi P_{\text{г.п}}$ – фінансовий результат господарювання підприємств.

Додаткові показники ефективності інвестування інноваційної діяльності характеризують окремі аспекти інвестиційно-інноваційної діяльності:

1) коефіцієнт приросту валового регіонального продукту за рахунок інвестування інноваційної діяльності:

(1.6)

$$K_{II} = \frac{\uparrow \text{ВРП}}{II},$$

де $\uparrow \text{ВРП}$ – приріст валового регіонального продукту,

II – сума інвестицій, спрямована на інноваційну діяльність.

Даний коефіцієнт показує величину приросту валового регіонального продукту на рубль інвестицій, спрямованих на інноваційну діяльність; показник споживання інвестицій інноваційними підприємствами:

(1.7)

$$K_{\text{спож}} = \frac{II}{\Pi_i},$$

де Π_i – кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Отже, розглянуті аспекти оцінки інвестування інноваційної діяльності дозволяють регулювати територіальні напрямки інвестиційних потоків і активізувати резерви стабілізації та розвитку економіки регіону.

Висновки до розділу 1

Визначено сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності, тому інноваційно-інвестиційна діяльність – це довгострокове використання власних і позикових інвестиційних ресурсів організацій з метою здійснення інноваційної діяльності, що веде до зростання економічного капіталу всіх що у ній суб'єктів в грошовій матеріально-речовій формі.

Суб'єктами інноваційно-інвестиційної діяльності слід вважати комерційні і некомерційні організації різних сфер і рівнів функціонування економіки, а також державні органи, об'єднані потоками інновацій та інвестицій. При цьому суб'єкти інновацій характеризуються інноваційним потенціалом, що представляє собою сукупність особливостей господарюючого суб'єкта, що обумовлюють його здатність виробляти продукцію, що відповідає вимогам світового ринку.

Інноваційно-інвестиційний процес неможливий без інвестицій, а здійснення інвестицій без інновацій не має економічного сенсу, оскільки такий підхід показує відсталість в області техніки і технології, що в кінцевому підсумку знижує конкурентоспроможність підприємства.

Методи оцінки і система розрахункових показників для всіх стадій і етапів інноваційного процесу можуть бути однаковими, єдиними, але вихідні дані для розрахунків різняться за рівнем повноти інформації, рівнем достовірності та невизначеності, різноманітності джерел. Це дає можливість регулювати інноваційний процес, вносячи зміни науково-технічного, економічного, інформаційного та аналітичного характеру

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1 Оцінка стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні

В умовах розвитку економічної кризи активізація інвестиційної діяльності стає одним із пріоритетних завдань, що вимагає невідкладного вирішення на всіх рівнях господарювання. Без розв'язання цієї проблеми стають неможливими перспективи оновлення виробництва на якісно новому рівні, підвищення ефективності господарської діяльності, створення конкурентоздатної економіки світового рівня.

В процесі економічного відтворення прямі іноземні інвестиції виконували багато важливих суспільних функцій, сприяючи певній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних їй відносин власності. Ці процеси відображені в диференціації прямих іноземних інвестицій за галузями національного господарства та країнах-донорах інвестицій.

Стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнює інвестиційну діяльність, оскільки наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 10 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна.

За даними Державної служби статистики обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну зростав до 2014 року. Проте в період з 2014 по 2018 рр. (табл. 2.1) відбувається скорочення цього показника, причиною цього є гібридна війна проти України, розпочата у 2014 році [2].

Прямі інвестиції (акціонерний капітал), млн. дол. США

Роки	Прямі інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
2010	40 053,0	6 226,3
2011	44 806,0	6 868,3
2012	50 333,9	6 899,7
2013	55 296,8	6 483,3
2014	53 704,0	6 702,9
2015	38 356,8	6 456,2
2016	32 122,5	6 315,2
2017	31 230,3	6 346,3
2018	31 606,4	6 322,0

З таблиці 2.1 видно, що з 2010 року збільшується приріст прямих іноземних інвестицій. Впродовж 2013-2014 років прослідковується несприятливе становище через стрімке падіння обсягу залучених інвестицій. Також, значення на кінець 2017 року скоротилося відносно 2016 року на 892,2 млн. дол. У 2018 році прослідковується позитивна динаміка щодо збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 376,1 мільйонів доларів. Впродовж останніх 8 років найбільший приріст прямих іноземних інвестицій прийшовся на 2013 рік – 55 296,8 млн. дол. При тому, за останні 5 років країна не досягла такого значного розміру приросту іноземних залучень. Дана тенденція до зниження обсягу іноземних інвестицій є наслідком невирішеної низки причин недовіри інвесторів, серед яких: високий рівень корупції в країні, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і, звичайно ж, військовий конфлікт України з Росією.

Такі зміни відбулися завдяки нестабільності економічного та політичного стану в країні, недосконалості українського законодавства, відсутності належного забезпечення розвитку інвестиційного ринку з боку влади, нерегульованості податкової системи, складності реєстраційних та ліцензійних процедур.

Цікавим для аналізу є дослідження географічної структури іноземних інвестицій. Згідно даних Державної служби статистики України Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на кінець 2018 року становив 32 291,9 млн.дол.

Досліджуючи основні країни-інвестори у 2018 році можемо виділити топ-десять країн, на які припадає 79% від загального обсягу надходжень прямих інвестицій (рис. 2.1).



Рис.2.1 Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України, млн.дол. США за 2018 рік

Примітка. Сформовано на основі [21]

Список лідерів з 10 країн-інвесторів в Україні, як і раніше, очолюють Кіпр (28,3% від загального обсягу ПІІ) та Нідерланди (20,2% від загального обсягу ПІІ) (рис. 2.2).

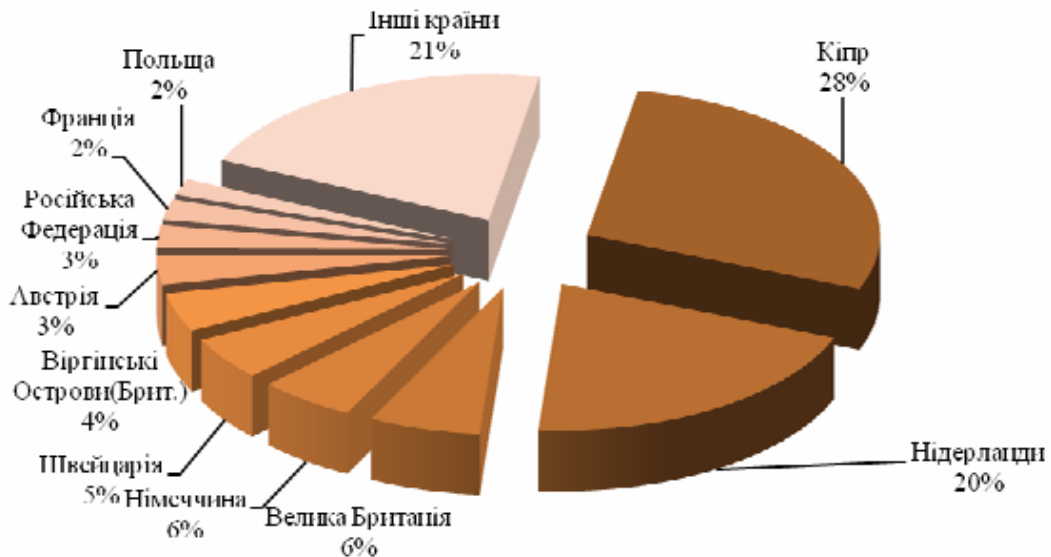


Рис. 2.2. Частка найбільших країн-інвесторів в економіці України за 2018 рік, %
Примітка. Сформовано на основі [21]

За даними Державної служби статистики, станом на 2018 рік найбільше інвестицій у приватний сектор України надійшло з Кіпру – 8 932,70 млн. дол., що склало 28% від загальних надходжень за рік. Зазначимо, що Кіпр та Британські Віргінські острови є офшорними зонами, тобто ставки за ключовими податками там є дуже низькими. Більшість таких інвестицій в Україну – це український капітал, власники якого використовують компанії на Кіпрі та інших офшорних зонах для отримання спеціального правового статусу, а також оптимізації оподаткування. Раніше Національний банк України провів дослідження прямих іноземних інвестицій, що надійшли в Україну протягом 2010–2017 років та виявив, що 22% цих надходжень – це повернуті з офшорних рахунків кошти, які виводили громадяни України. Коливання інвестицій з інших країн значною мірою зумовлене вкладеннями в банківський сектор. Наприклад, докапіталізація банків з іноземним капіталом призвела до зростання інвестицій з Австрії (АТ «Райффайзен банк Аваль») та Угорщини (АТ «ОТП БАНК») [12]. Тому важливим та актуальним постає питання створення умов для залучення реального іноземного капіталу.

Аналізуючи прямі інвестиції з України, можна зробити висновок про те, що основна частина належить Кіпру (рис.2.3). Не зважаючи на те, що 8 листопада 2012 року було підписано, а 4 липня 2013 року було ратифіковано

Україною «Конвенцію між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи» [6], тобто Кіпр був закритий як офшорна зона, у 2018 році на цей острів від українських бізнесменів надійшло 5932,5 млн. дол. США прямих інвестицій, що становить 93,8% від всіх іноземних інвестицій з країни.

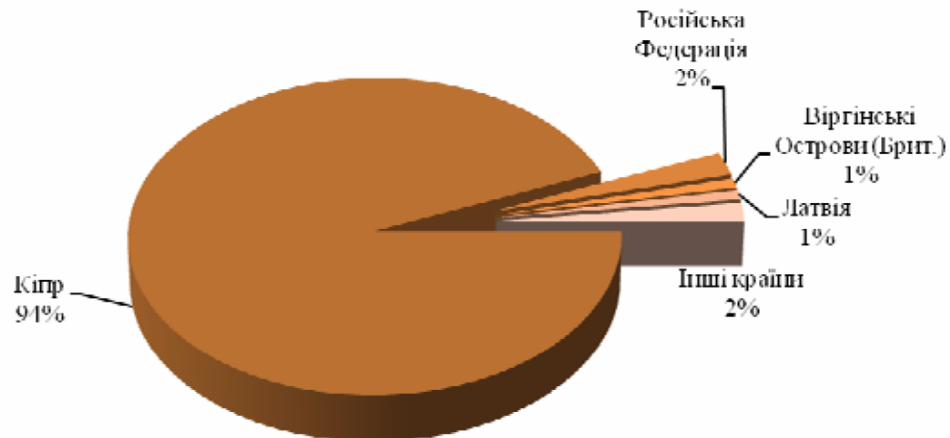


Рис. 2.3. Частка прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіці країн світу, %

Примітка. Сформовано на основі [21]

Зважаючи на обсяги надходжень українських інвестицій, які спрямовані в економіку Кіпру, по відношенні до інших країн, немає змоги порівнювати обсяги прямих інвестицій, освоєні Кіпром, з іншими країнами, бо в списку країн, в які надходять ПІ, відсутні європейські держави, а у сусідні країни надходять дуже малі, майже незначні, обсяги інвестицій, а саме до Російської Федерації – 150,3 млн. дол. США, Віргінські Острови – 61 млн. дол. США, Латвія – 60,9 млн. дол. США та інші країни – 117,3 млн. дол. США від загального обсягу в 6322 млн. дол. США.

На сьогоднішній день однією з головних проблем української економіки виступає низька віддача від інвестицій та їх неефективний розподіл. Проводячи аналіз іноземних інвестицій за видами економічної діяльності, відмітимо, що найбільша частина ПІ надходить у розвинуті сфери економічної діяльності.

Причому, незважаючи на значне скорочення прямих інвестицій внаслідок ускладнення соціальної, політичної та економічної ситуації, у країні їх концентрація за видами економічної діяльності залишається майже незмінною (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка ПІІ в Україну за видами економічної діяльності [2]

Види діяльності	2014	2015	2016	2017	2018
Сільське, лісове та рибне господарство	776,9	617,0	502,2	586,2	578,6
Промисловість	17 681,4	12 419,4	9 893,6	9 667,6	10 543,7
Будівництво	1 580,0	1 301,9	1 104,1	1 043,3	919,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6 807,8	6 037,6	5 247,4	5 106,5	4 957,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 535,3	1 355,5	1 088,0	1 086,0	985,3
Інформація та телекомунікації	1 894,7	1 646,2	2 089,4	2 075,7	2 100,1
Фінансова та страхова діяльність	12 261,4	6 421,7	4 350,1	3 627,4	3 526,3
Операції з нерухомим майном	4 768,3	3 979,4	3 882,1	3 764,4	3 796,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	4 006,8	2 634,5	2 222,6	2 253,5	2 131,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 686,9	1 340,2	1 222,7	1 507,3	1 550,9
Інші	704,4	603,2	505,1	497,0	499,9

Аналізуючи динаміку ПІІ в Україну за видами економічної діяльності, відмітимо що більша частина інвестицій надходить на операції з нерухомим майном, в галузі промисловості; оптової та роздрібною торгівлі, ремонт

автотранспортних засобів і мотоциклів. Станом на 1 січня 2018 року у промисловість було спрямовано 33,38%, в оптову, роздрібну торгівлю та ремонт автотранспорту – 15,69%, у фінансову та страхову діяльність – 12,02%, в інформаційну діяльність і телекомунікації – 11,16%, у професійну, наукову та технічну діяльність – 6,75% від загального обсягу накопичених ПІІ (акціонерного капіталу) в економіці України. Таким чином, ми бачимо, що інвестори готові вкладати свої кошти лише у розвинуті сфери діяльності, де рентабельність буде на високому рівні.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9 % капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 7,8 %. Інші джерела фінансування становлять 2,9 %.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [4, с. 157]. Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

У рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017-2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016-2017 – 85 місце серед 138 країн) [5, с. 80].

Але за оцінками вітчизняних та іноземних експертів інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим, активність суб'єктів інвестиційної діяльності є досить низькою, що обумовлено такими причинами: несприятливий інвестиційний клімат через недосконале законодавство; нестабільність вітчизняного податкового законодавства; високий податковий тиск на капітал підприємств; неузгодженість чинних нормативно-правових документів, що регулюють інвестиційну діяльність; різні умови господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів; відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій; невисокий рівень національного інвестиційного менеджменту; нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури; низька ефективність функціонування національного фондового ринку; підвищений рівень інфляції; негативний міжнародний імідж України; недостатня інформованість потенційних інвесторів у багатьох країнах про стан і перспективи розвитку України; відсутність гарантій щодо забезпечення прав власності іноземних інвесторів [7, с. 146].

Тому, аналізуючи негативні причини, які впливають на стан інвестиційної діяльності в Україні, можна узагальнити їх і звести до основних трьох аспектів: 1) впевненість економічних агентів в майбутньому (включає в себе економічну, політичну і податкову стабільність); 2) нормативно-правова база; 3) рівень корупції в органах влади.

Однак, не зважаючи на вказані вище недоліки, які впливають на інвестиційний клімат та високий ризик інвестування в Україні, існують також фактори, які приваблюють іноземних та вітчизняних інвесторів. Україна завдяки своєму потенціалу, значним трудовим ресурсам, ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності. Передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

- 1) вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків та країн Середнього Сходу);
- 2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні

мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);

- 3) рівень розвитку промислового виробництва;
- 4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;
- 5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);
- 6) незадоволений попит населення [8, с. 103].

Задля покращення інвестиційного клімату України повинна бути сформована виважена та дієва державна інвестиційна політика, яка б враховувала можливості та потреби розвитку кожного регіону і була спрямована на збільшення інвестиційної привабливості територій. Серед основних заходів щодо активізації інвестиційної діяльності в країні можна назвати наступні:

- 1) удосконалення інвестиційного законодавства відповідно до європейських норм та забезпечення його стабільності;

- 2) забезпечення ефективності реалізації задекларованих реформ, зокрема у судовій, податковій системі, адміністративно-територіальному устрої, впровадження антикорупційної системи з метою активізації інвестиційної діяльності;

- 3) формування дієвого механізму забезпечення організаційно-інституційних, фінансових та правових передумов для розвитку інвестиційної діяльності;

- 4) створення автоматизованої інформаційної системи, яка б забезпечила оперативний пошук партнерів у сфері іноземного інвестування, а також належного режиму консультаційного обслуговування з питань права, фінансування, кредитування, страхування, техніко-економічної експертизи інвестиційних проектів;

- 5) проведення моніторингу інвестиційних проектів, які були реалізовані (нереалізовані) на території регіону задля максимального попередження ризиків інвестиційної діяльності та формування бази даних надійності інвесторів;

- б) активізація реалізації програм державно-приватного партнерства,

розширюючи коло їх учасників, передусім із країн ЄС, що не лише сприятиме вирішенню проблеми залучення іноземних інвестицій, а й налагодить міжнародну співпрацю, створить передумови для нових виробничих зв'язків;

7) побудова раціональної системи інноваційної інфраструктури, яка повинна сприяти рівномірному розподілу та ефективному використанню інвестиційних ресурсів, зменшенню ризиків інвестування [9, с. 89]. Проте, незважаючи на суттєві проблеми у створенні сприятливого інвестиційного клімату, доречно відзначити, що Україна повільно, але впевнено просувається вперед до інтегрованого суспільства, що повинно забезпечити приплив нових іноземних інвестицій. Покращити інвестиційний клімат можна, сконцентрувавши наявні ресурси в пріоритетних галузях виробництва економіки з подальшим їх перетворенням в інвестиції; вкладаючи інвестиції в людський потенціал, підвищуючи кількість кваліфікованих працівників, що призведе до економічного зростання; надаючи фінансування на більший термін з менш жорсткими умовами; поліпшуючи діловий клімат, оздоровлюючи довкілля; спрощуючи систему оподаткування, реєстрації та ліцензування, надаючи податкові пільги, передаючи державні замовлення «молодим» підприємствам, забезпечуючи фінансову підтримку; розробляючи регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості всіх областей країни шляхом попереднього дослідження їх інвестиційного середовища; створюючи відповідні законодавчі акти стосовно зниження корумпованості органів державного та місцевого самоврядування та інших дискримінацій щодо інвесторів; підвищуючи прозорість укладання договорів між інвесторами та державою, забезпечуючи надійність та справедливість розподілу вкладів інвесторів. Таким чином, реалізація відповідних заходів дасть змогу ліквідувати низку ризиків, пожвавити національну економіку та вийти на міжнародні ринки збуту [10, с. 168].

2.2 Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України

Надзвичайно важливим для короткотермінового прогнозування потоків іноземних інвестицій є врахування впливу регіональних чинників. Адже розподіл ПІІ (акціонерного капіталу) по регіонах України є дуже нерівномірним. Аналіз проведемо за показником розміщення акціонерного капіталу в розрізі областей України, станом на початок та кінець 2018 року та на початок 2017 року.

Таблиця 2.3

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України по регіонах

1	Обсяги інвестицій станом на						Приріст (ланцюговий)			
	01.01.2017		01.01.2018		31.01.2018		млн. дол. США (4-2)	млн. дол. США (6-4)	%	%
	млн. дол. США	у % до загальної підсумку	млн. дол. США	у % до загальної підсумку	млн. дол. США	у % до загальної підсумку				
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Україна	31 230,3	100,0	31 606,4	100,0	32 291,9	100,0	376,1	685,5	1,2	2,2
Вінницька	180,0	0,6	198,9	0,6	223,3	0,7	18,9	24,4	10,5	12,3
Волинська	246,1	0,8	251,3	0,8	259,6	0,8	5,2	8,3	2,1	3,3
Дніпропетро	3	11,1	3	11,7	3	11,1	197,1	-	5,6	-

вська	491,1		688,2		577,8			110,4		3,0
Донецька	1 249,6	4,0	1 116,4	3,5	1 205,9	3,7	- 133,2	89,5	- 10,7	8,0
Житомирська	216,3	0,7	226,8	0,7	237,4	0,7	10,5	10,6	4,9	4,7
Закарпатська	317,0	1,0	325,1	1,0	340,0	1,1	8,1	14,9	2,6	4,6
Запорізька	863,4	2,8	910,5	2,9	902,0	2,8	47,1	-8,5	5,5	- 0,9
Івано-Франківська	826,6	2,6	904,7	2,9	894,5	2,8	78,1	- 10,2	9,4	- 1,1
Київська	1 516,8	4,9	1 588,7	5,0	1 591,6	4,9	71,9	2,9	4,7	0,2
Кіровоградська	58,9	0,2	70,1	0,2	74,5	0,2	11,2	4,4	19, 0	6,3
Луганська	436,4	1,4	438,0	1,4	436,9	1,4	1,6	-1,1	0,4	- 0,3
Львівська	833,5	2,7	930,0	3,0	922,2	2,9	96,5	-7,8	11, 6	- 0,8
Миколаївська	213,5	0,7	206,1	0,7	227,4	0,7	-7,4	21,3	-2,1	10, 3
Одеська	1 228,8	3,9	1 202,6	3,8	1 207,1	3,7	-26,2	4,5	-2,1	0,4
Полтавська	1 003,0	3,2	1 008,8	3,2	1 027,0	3,2	5,8	18,2	0,6	1,8
Рівненська	159,5	0,5	134,2	0,4	133,5	0,4	-25,3	-0,7	- 15, 9	- 0,5

Сумська	190,0	0,6	181,5	0,6	182,9	0,6	-8,5	1,4	-4,5	0,8
Тернопільська	48,2	0,2	45,0	0,1	55,8	0,2	-3,2	10,8	-6,6	24,0
Харківська	642,5	2,1	638,3	2,0	666,4	2,1	-4,2	28,1	-0,7	4,4
Херсонська	201,3	0,6	218,5	0,7	204,2	0,6	17,2	-14,3	8,5	-6,5
Хмельницька	158,2	0,5	170,8	0,5	199,5	0,6	12,6	28,7	8,0	16,8
Черкаська	334,4	1,1	335,7	1,1	334,3	1,0	1,3	-1,4	0,4	-0,4
Чернівецька	57,1	0,2	42,6	0,1	44,0	0,1	-14,5	1,4	-25,4	3,3
Чернігівська	241,3	0,8	429,6	1,4	433,7	1,3	187,7	4,1	78,3	1,0
м.Київ	16516,8	52,8	16343,9	51,7	16910,2	52,4	-172,9	685,5	-1,0	3,5

(дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя, за 2014–2018рр.–також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

Примітка: побудовано авторами за даними [2]

Так, станом на 31 грудня 2018 р. тільки у Києві було сконцентровано 52,4% ПШ, що надійшли в Україну за весь період. На Дніпропетровську та Донецьку області припадало, відповідно, 11,1 і 3,7% від загального обсягу ПШ. Сукупна ж частка цих трьох регіонів загальноукраїнського обсягу ПШ – 67,2%, а сукупна частка десяти регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Запорізька, Івано-Франківська, Харківська

області та м. Київ) станом на 31 грудня 2018 року дорівнювала 89,6%. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Порівнюючи 01.01.2018р. з 01.01.2017 р. обсяг інвестування скоротився серед таких областей: Донецька (на 10,7%), Миколаївська та Одеська (на 2,1%), Рівненська (на 15,9%), Сумська (на 4,5%), Тернопільська (на 6,6%), Харківська (на 0,7%), Чернівецька (на 25,4%).

Порівнюючи обсяг інвестицій у регіонах України на початок і кінець 2018 року, можна зробити висновок, що на 31 грудня 2018 року в інвестуванні регіонів України відбулись незначні позитивні зміни у 69% областей. У всіх інших областях обсяг інвестицій на 31 грудня 2018 року скоротився, у порівнянні з 1 січня 2018 року – це Дніпропетровська (на 3,0%), Запорізька (на 0,9%), Івано-Франківська (на 1,1%), Луганська (на 0,3%), Львівська (на 0,8%), Рівненська (на 0,5%), Херсонська (на 6,5%), Черкаська (на 0,4%).

Такий дуже нерівномірний розподіл ПІІ (акціонерного капіталу) по регіонах України є безпосереднім наслідком специфіки іноземного інвестування в українську економіку. Адже оскільки пострадянські та реальні іноземні інвестори дуже часто прагнули придбати вже існуючі об'єкти, скористатись наявною в регіонах ринковою інфраструктурою або ж вийти на більш розвинуті місцеві ринки, то й ПІІ направлялись, насамперед, у найбільш розвинуті в економічному плані регіони України.

Ця диспропорція у географії розміщення іноземних акціонерних капіталів негативно впливає на розвиток міжгалузевого виробничого циклу в регіонах нашої держави, адже відсутність притоку коштів безпосередньо до виробничих суб'єктів, що розміщені в периферії, які зазвичай належать до ланки середнього бізнесу, зазвичай унеможлиблює здорову конкуренцію, створення нових робочих місць та надходжень до місцевих бюджетів.

Водночас така територіальна структура ПІІ (акціонерного капіталу) в Україні є потужним інерційним чинником, що впливатиме на регіональний

розподіл ПІІ за регіонами у наступних роках [5].

Покращити інвестиційний клімат країни можливо за рахунок різноманітних заходів, зокрема забезпечення чіткого правового поля інвестиційної діяльності, макроекономічної та політичної стабільності, запровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій і бюджетних позик на розвиток пріоритетних сфер галузей економіки, подолання бюрократичних бар'єрів, корупції, забезпечення правового захисту інвестицій, покращення інформаційного забезпечення та інвестиційної інфраструктури.

З метою поліпшення інвестиційного клімату необхідно провести ефективну політику зі зниження інфляції та інфляційних очікувань, а також врегулювати проблему державного боргу, забезпечити процедуру захисту прав власників та інвесторів. Тобто, створити такі сприятливі умови, при яких підвищиться міжнародний імідж країни, а інвестор буде зацікавлений працювати на території України на довгострокову перспективу. Також, слід зазначити, що головним завданням залучення іноземних інвестицій є сприяння довгостроковим цілям розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Більш того, необхідно забезпечити чіткий зв'язок між політикою залучення іноземних інвестицій та промисловою політикою. Тому пільги щодо ПІІ повинні розроблятися та надаватися урядом виходячи з планів відносно того, який промисловий пейзаж країна хотіла б мати в майбутньому [6].

Наступним кроком є аналіз прямих іноземних інвестицій з України в економіку країн світу за 2017- 2018 роки. Досліджуючи даний процес, будемо дотримуватися попередньо використаної схеми. Спершу виявимо звідки йдуть інвестиції українського акціонерного капіталу, яким країнам надають перевагу та в яких галузях закордонних економік розвивають свою економічну діяльність.

За даними Державної служби статистики України станом на 31.12.2018р. українські інвестори розмістили за кордоном 6295,0 млн.дол., за 2018 рік спостерігалася динаміка скорочення, за абсолютним показником (-27,0) млн..дол. та відносним (-0,4%), з розрахунку показників на початок та кінець

Чернівецька	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Чернігівська	—	-	—	-	—	-	—	-	—	-
м.Київ	283,4	4,5	253,3	4,0	234,8	3,7	-30,1	- 18,5	- 10, 6	-7,3

(дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя, за 2014–2018рр.—також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

*Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

Примітка: побудовано авторами за даними [2]

З таблиці видно, що в розрізі областей України Донецька область за 2017-2018 роки є лідером серед регіонів країни за обсягами іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що розміщені в економіках країн світу з показником в 5938,1 та 5941,4 млн.дол. з вражаючим відносним показником (93,6 та 94,4%) від усіх інвестицій, що були інвестовані Україною в інші країни світу.

Найменший абсолютний показник продемонстрували Вінницька – 0,0 млн.дол., Херсонська – 0,1 млн.дол.

Що стосується показників динаміки інвестицій з областей України, то в абсолютному зменшенні є лідером м. Київ та Донецька область (-18,5 та -7,9) млн.дол. відповідно в порівнянні з початком 2018 року. Зважаючи на загальні показники примітно, що саме Донецька область забезпечила зменшення загального об'єму розміщених інвестицій за кордоном. В порівнянні з початком 2018 року до початку 2017 року у м. Київ зменшення інвестицій було ще більше -30,1 млн.дол., або -10,6%.

Серед інших регіонів, лише Одеська та Полтавська область показали

приріст іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) і це на кінець 2018 року становило 0,2 та 0,3 млн.дол., або на 100,00 та на 75,0% більше відповідно.

На регіональному рівні найважливішим значенням для побудови механізму активізації інвестиційно – інноваційної діяльності розвиток є ринків відповідних ресурсів. Досягнення на новому якісному регіональному рівні відтворення інвестиційно – інноваційних ресурсів і розвиток регіональної інфраструктури – це нові пріоритетні цілі регіонального управління. Конку rentний потенціал регіону становлять інвестиції та інновації під дією ефективного управління. Вони перетворюються на самостійні, повноцінні ринки даних ресурсів. Метою управління конкурентоспроможністю регіонів є використання всього спектру наявних механізмів впливу органами публічної влади на суб'єктів регіону, спонукаючи їх до масового руху за ділову досконалість.

Отже, проведений аналіз дозволяє відмітити, що економіка країни потребує залучення додаткового капіталу у вигляді притоку іноземних інвестицій щоб збалансувати економічний стан. Це потребує здійснення ефективної інвестиційної політики, подальшої інтеграції у Європейський економічний простір, реформування економічної системи України.

Покращення інвестиційного середовища потребує розробку комплексу заходів, що полегшують діяльність інвесторів в Україні: захист прав інвесторів та надання гарантії іноземним інвесторам щодо стабільності умов ведення бізнесу в регіонах, здійснення скоординованої інформаційно-маркетингової політики, зниження податкового навантаження, створення інфраструктури для організаційної та правової підтримки інвестиційної діяльності. Все це сприятиме підвищенню формування сприятливого інвестиційного клімату для розширення залучення інвестицій та подальшого розвитку економіки України [7].

2.3 Використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційними процесами

Механізми реалізації економічної політики в Україні, як правило, потерпають через недостатню увагу державної влади саме до інноваційної складової економіки. Законодавчі акти щодо підтримки інновацій здебільшого мають більш низький пріоритет, порівняно з деякими іншими нормативними актами держави. Це призводить до блокування інноваційних ініціатив. Такий несприятливий розвиток подій створив розрив між наукою, освітою та економікою. Необхідно вдосконалити законодавче забезпечення, посилити взаємоузгодженість між основними законодавчими актами України, що регулюють діяльність в інноваційній сфері [1, с. 9].

Особливого значення необхідність активізації національної інноваційно-інвестиційної політики набуває в умовах глобалізації, що має вагомий вплив на економіку України, яку можна вважати відкритою, враховуючи значні обсяги експорту та імпорту (у відсотках до ВВП). Відкритість характеризується і зростанням ролі транснаціональних корпорацій у вітчизняній економічній системі. Їхні фінансові та технологічні інвестиції сприяють розвитку національної економіки, водночас залишають країну на шляху залежного розвитку.

Для багатьох розвинених країн характерний комплексний підхід до регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, що ґрунтується на застосуванні методів як прямого впливу, так і непрямого стимулювання. Інноваційно-інвестиційне середовище в різних країнах неоднакове, тому що кожна країна перебуває на своєму рівні розвитку, рівні технологій, рівні освіти, рівні інноваційної активності тощо. Це та сукупність інших факторів зумовлюють ситуацію, коли інструменти інноваційної політики і механізми їх використання можуть ефективно діяти в одній країні, а в інших країнах бути зовсім непридатними, недієвими, неефективними.

Тим не менше, прогресивний досвід передових країн важливий для

вивчення та творчого застосування на етапі необхідності прискорення економічного зростання країни з поступовим відходом від траєкторії залежного розвитку.

Тому зіставлення досвіду держав, що входять у технологічне ядро світового розвитку – США, Японії, Великобританії, Європейського Союзу (в останньому до даного типу держав насамперед належать Німеччина та Франція), – буде цікавим і корисним для України [6, с. 203].

Отже, розглянемо інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів країн, які посідають лідируючі місця за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). Індекс глобальної конкурентоспроможності складається Всесвітнім економічним форумом для визначення рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності та містить 114 показників для 140 країн, при цьому враховуються як статистичні дані, так і опитування керівників бізнесу [14; 20] для різнобічності оцінок.

Україна ніколи не займала лідируючих позицій у даному рейтингу, що є спонукальним фактором подальшого розвитку. Десятка країн, які займають найвищі місця за даним індексом, у динаміці 2012–2018 рр. подана в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності

№	2012-2013 (144 країни)	№	2013-2014 (148 країн)	№	2014-2015 (144 країни)	№	2015-2016 (140 країн)	№	2016-2017 (138 країн)	№	2017-2018 (137 країн)
1	Швейцарія		Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія	1	Швейцарія
2	Сінгапур	2	Сінгапур	2	США	2	Сінгапур	2	Сінгапур	2	США
3	Фінляндія	3	Фінляндія	3	Сінгапур	3	США	3	США	3	Сінгапур

4	Швеція	4	Німеччи на	4	Нідерлан ди	4	Німеччи на	4	Німеччи на	4	Нідерлан ди
5	Нідерлан ди	5	США	5	Німеччи на	5	Нідерла нди	5	Нідерлан ди	5	Німеччи на
6	Німеччи на	6	Швеція	6	Гонконг	6	Японія	6	Японія	6	Гонкон г
7	США	7	Гонкон г	7	Швеція	7	Гонкон г	7	Гонконг	7	Швеція
8	Велика Британі я	8	Нідерла нди	8	Велика Бри- танія	8	Фінлянд ія	8	Фінлянді я	8	Велика Британі я
9	Гонконг	9	Японія	9	Японія	9	Швеція	9	Швеція	9	Японія
10	Японія	10	Велика Бри- танія	10	Фінлянді я	10	Велика Британі я	10	Велика Бри- танія	10	Фінлянд ія
73	Україна	84	Україна	76	Україна	79	Україна	85	Україна	81	Україна

Вже традиційно рейтинг очолила Швейцарія. До десятки найконкурентоспроможніших увійшли США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія та Фінляндія.

США та Японія – лідери за рівнем розвитку інновацій і за фінансуванням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), тому вони – найбільші конкуренти для підприємств Західної Європи, які змушені активізувати узгодження й об'єднання НДДКР, планувати та реалізовувати спільні інвестиційні проекти і програми.

Розвиток національної економіки на інноваційній основі сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зростання рівня добробуту населення. Для цього на державному та регіональному рівнях приймаються відповідні нормативно-правові акти та програми, спрямовані на інноваційний розвиток

галузей, сфер діяльності та підприємств, науковці активно займаються розробкою інновацій та рекомендаціями щодо їх успішного впровадження, а підприємці використовують розробки у своїй діяльності.

Однак, для України інноваційний розвиток не став однією з головних характеристик зростання національної економіки. Спостерігалися протягом кількох років і позитивні тенденції, але вони мали переважно тимчасовий характер і змінювалися слабкими зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довготермінових стимулів для інноваційної діяльності [7, с. 51].

Активізувати інноваційний розвиток неможливо без вивчення зарубіжного досвіду інноваційної діяльності, а саме аналізу моделей інноваційного розвитку економіки провідних країн світу. Кожна з країн світу, опираючись на свій ресурсний потенціал та рівень його використання, використовує свою модель розвитку економіки, притаманну саме їй. Залежно від інноваційної політики, яку провадить держава, Т. Захарова виділила «три групи країн:

1) країни, орієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великих цільових проектів, що охоплюють всі стадії інноваційного циклу, причому значна частка науково-інноваційного потенціалу припадає на ВПК (Великобританія, США, Франція);

2) країни, що створюють сприятливий інноваційний клімат для покращення умов ведення бізнесу та здійснення економічної діяльності (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

3) країни, які стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної структури та опанування досягненнями світового НТП, поєднуючи науку і виробництво (Південна Корея, Японія)» [1].

Кожна з країн характеризується своїми аспектами інноваційно-інвестиційно розвитку та формами стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів, які, зазвичай, полягають у пільговому оподаткуванні, субсидіях, дотаціях, пільговому кредитуванні (табл.2.6) [2, 5, 6] .

Таблиця 2.6

Основні аспекти інноваційного розвитку розвинених країн світу

Країна	Основні характеристики	Форми стимулювання інноваційної діяльності
США	<p>- повний інноваційний цикл – від виникнення інноваційної ідеї до масового виробництва готової продукції;</p> <p>- обмежене втручання держави у розв'язання проблем інноваційного спрямування;</p> <p>- налагодження та підтримка стійких зв'язків між освітніми закладами, науково-дослідними установами та бізнес-структурами у вигляді потужних науково-виробничих комплексів – технопарків, технополісів, кластерів;</p>	<p>пільгове оподаткування, інвестиційний податковий кредит, пільговий режим амортизаційних відрахувань, цільові асигнування з бюджету, виключення витрат на НДДКР із суми оподаткованого доходу</p>
Японія	<p>- значна державна підтримка, співпраця державних структур і корпорацій, налагоджена система комунікацій та обміну інформацією, кооперація і конкуренція корпорацій на різних етапах інноваційного процесу;</p> <p>- модель ґрунтується на розвитку прикладних наукових</p>	<p>пільгові кредити, пільгове оподаткування, субсидії</p>

	досліджень, на основі яких створюються унікальні зразки нових високоякісних продуктів та технологій у сфері high-tech; - підтримка інноваційного розвитку здійснюється за допомогою «японських сюданів»: головні фірми створюють під своєю егідою спільні підприємства і розробляють спільні інвестиційні проекти для проникнення у нові сфери.	
Франція	- структурна перебудова економіки в окремих регіонах, формування новітнього технологічного базису у промисловості, створення	дотації, субсидії, довгострокові позики, податкові кредити, кредитні гарантії, пільгове оподаткування
Німеччина	інноваційної інфраструктури на рівні світових стандартів; - орієнтація на лідерство в науці; - реалізація великомасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу, як правило, зі значною часткою науково-	цільові безоплатні субсидії, дотації, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, податкові знижки, прискорена амортизація, цільові банківські кредити
Великобританія	інноваційного потенціалу; - спрямованість на максимальний прибуток при	пільгове оподаткування субсидії, списання витрат на НДДКР на собівартість

	мінімумі зусиль.	продукції, кредитні гарантії
--	------------------	---------------------------------

Цікаво розглянути національну інноваційну систему Чилі, засновану на альтернативній моделі розвитку (Таїланд, Чилі, Туреччина, Португалія, Йорданія). Чилійська модель інноваційного розвитку приваблива для сільськогосподарських областей України, де «ланцюжки приросту вартості» створюються з ініціативи самих агропереробних комбінатів. Мотивом такого об'єднання має бути змога його учасників залучати сучасні агротехнології, що забезпечувало б конкурентоспроможність кінцевої продукції, що є дуже важливим для України. Якщо ж поширити такі ланцюжки «приросту вартості» й на інші галузі, то можна створити базу для технологічного поштовху, залучивши наукомісткі технології. [2, с. 156]

Щодо України, то за часів СРСР вона більшою мірою належала до групи країн, яка реалізовувала великі цільові проекти, оскільки забезпечували розробку та впровадження глобальних новацій; натомість нині вона не належить до жодної з них через таке: занепад матеріально-технічної бази та збідніння кадрового потенціалу вітчизняних науково-дослідних установ; відсутність можливості та небажання більшості власників підприємств впроваджувати інновації; поширення переважно локальних новацій, від частини з яких відмовляються чи уже відмовилися розвинені країни світу; лише поодинокі випадки успішної реалізації інноваційних проектів світового рівня у авіа-, ракето- та машинобудуванні; велика частка виробництв третього та четвертого технологічного укладу; сировинна експортна спеціалізація; домінування високотехнологічного імпорту тощо.[3].

До основних напрямів та механізмів активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, Україні доцільно запровадити[2, с. 156] :

- ефективну державну інноваційну політику з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі

розвитку;

- розробку національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм;
- створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень;
- розробку законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями;
- розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу;
- подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;
- активізація процесу кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни).

Ефективного результату не можна досягти без регульованої ролі держави. Адже немає жодної країни з високорозвиненою економікою, де б держава відмовилась від регулювання ключових соціально-економічних процесів. Державний вплив на інноваційні процеси повинен орієнтуватися на наступні положення:

- поступове зменшення коштів, потрібних для підтримки виробництв, що базуються на застарілих ресурсномістких технологіях, переорієнтація їх на інноваційний розвиток;
- збільшення частки капітальних вкладень, які спрямовуються на реконструкцію та технічне переозброєння на основі впровадження інновацій;
- зосередження коштів бюджетного фінансування на реалізації науково-технічних та інноваційних програм із високою соціально-економічною та науково-технічною значущістю;
- розширення масштабів фінансування науково-технічних проектів

шляхом випуску державою акцій або цінних паперів під ці проекти;

- розробка системи стимулювання залучення до інноваційно-інвестиційної діяльності коштів населення та створення механізму надання державних гарантій вкладів;
- створення в системі видатків Державного бюджету України спеціальних фондів фінансування науково-технічних та інноваційних програм з метою покриття інноваційних ризиків і формування венчурного капіталу;
- запровадження середньо- і довгострокового індикативного планування фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів;
- підтримка державою розширення інноваційної інфраструктури, у тому числі малих і середніх підприємств, що беруть участь в інноваційно-інвестиційній діяльності, а також вільних економічних зон;
- здійснення організаційно-економічних заходів щодо залучення іноземних інвесторів до інноваційно-інвестиційних процесів. [4, с. 60-61]

Реалізація цих пропозицій створить реальні можливості для розвитку і використання в національній економіці країни комплексних технологічних систем із розгалуженою структурою фінансування, що мають докорінно змінити технологічний уклад економіки.

Інноваційно-інвестиційні процеси потребують належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки. Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави. Україна має значний науково-технічний і промисловий потенціал, щоб зацікавити інвесторів у реалізації проектів реконструкції і розвитку в нашій країні. Закордонні інвестиції в реконструкцію і розвиток здатні підвищити рівень інноваційного розвитку, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

Висновки до розділу 2

При оцінці стану інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, було виявлено, що загальний обсяг іноземних інвестицій в Україну за 2018 рік становив 31 606,4 млн. дол., що на 376,1 мільйонів доларів більше, ніж у 2017 році.

Аналізуючи динаміку ПІІ в Україну за видами економічної діяльності, більша частина інвестицій надходить на операції з нерухомим майном, в галузі промисловості; оптової та роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Щодо розвитку регіонів України, то на 31 грудня 2018 року в інвестуванні регіонів України відбулись незначні позитивні зміни у 69% областей. У всіх інших областях обсяг інвестицій на 31 грудня 2018 року скоротився, у порівнянні з 1 січня 2018 року – це Дніпропетровська (на 3,0%), Запорізька (на 0,9%), Івано-Франківська (на 1,1%), Луганська (на 0,3%), Львівська (на 0,8%), Рівненська (на 0,5%), Херсонська (на 6,5%), Черкаська (на 0,4%).

Інноваційний розвиток потребує належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки. Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ

3.1 Шляхи вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності

Інноваційно-інвестиційна діяльність вимагає високого ступеня мобілізації фінансових, матеріальних, інформаційних, інтелектуальних та кадрових ресурсів. Це вкрай важливо для комерційного використання наукових досліджень і розробок, ефективного їх просування на внутрішні і зовнішні ринки. Проблеми взаємин наукових організацій з промисловими підприємствами найчастіше виникають в результаті відсутності платоспроможного попиту на наукову продукцію, невирішеність питань захисту інтелектуальної власності та багатьох інших причин.

Для переходу до інноваційного типу розвитку необхідні істотні фінансові витрати, як капітальні, так і поточні. У розвинених країнах сьогодні витрачається на НДДКР 2-3% ВВП. Таким чином, першим кроком по інноваційному шляху розвитку має стати щорічне залучення інвестицій в сферу НДДКР.

Без розробки механізму реалізації інноваційного процесу, як засобу вирішення проблем структурної перебудови промисловості та залучення інвестицій, неможливо забезпечити безперервне оновлення технічної бази виробництв, освоєння і випуск нової конкурентоспроможної продукції, вихід на світовий ринок товарів і послуг. Організувати цей процес – завдання для відповідних структур регіональних адміністрацій.

Як одну з проблем можна позначити наростаючий розрив між високим рівнем наукових досягнень, з одного боку, і вкрай примітивним рівнем виробничих технологій і обладнання, з іншого. У рішенні таких проблем, що стоять перед регіонами, як підвищення конкурентоспроможності продукції, поглиблення обробки матеріалів та сировини, підвищення експортного потенціалу, економічне і науково-технічне обґрунтування залучення інвестицій та ін., інноваційному варіанту розвитку виробництва немає альтернативи.

Іншою проблемою є відсутність в регіонах розвиненої інфраструктури, необхідної для розгортання інноваційної діяльності.

Потенціал наукових організацій використовується недостатньо. Основними причинами цього є такі: продукти наукових розробок рідко виступають в якості конкурентоспроможних товарів; роз'єднаність науки і виробництва внаслідок порушення раніше діяли зв'язків наукових організацій з підприємствами; суб'єктивні та інші фактори. Названі причини ставлять істотні бар'єри на шляху розвитку економіки.

Відзначимо, що механізм – перш за все сукупність і послідовність станів, стадій, процесів, з яких складається будь-яке явище. Механізм є результатом цілеспрямованої діяльності і являє собою деяку сукупність інституцій, норм, правил, що забезпечують при певних умовах формування заданих явищ. До основних напрямків вдосконалення механізмів підтримки інноваційної діяльності можна віднести:

- створення системи комплексної підтримки інноваційної діяльності, розвиток виробництва, підвищення конкурентоспроможності та експорту наукомісткої продукції;
- розвиток інфраструктури інноваційного процесу, включаючи системи інформаційного забезпечення, систему експертизи, сертифікації та просування розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;
- розвиток малого інноваційного підприємництва шляхом формування сприятливих умов для утворення і успішного функціонування малих високотехнологічних організацій та надання їм державної підтримки на початковому етапі діяльності;
- вдосконалення конкурсної системи відбору інноваційних проектів.

Найважливішою частиною державної і регіональної науково-технічної політики є механізм її вироблення і реалізації, в складі якого можна виділити ряд блоків: нормативно-правовий, організаційно-управлінський, економічний, ринковий.

Нормативно-правовий блок становлять закони, нормативно-правові акти.

Організаційно-управлінський блок механізму науково-технічної політики гарантує, перш за все, чітке організаційно-управлінське забезпечення діяльності, конкретизує роль органів державної влади.

До елементів економічного блоку механізму інноваційної політики слід віднести: сукупність податків суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, все економічні форми підтримки інноваційного підприємництва, сукупність пільг для організацій і підприємств, що виконують наукові дослідження і розробки, особливий митний режим для суб'єктів науково-технічної діяльності, систему державного фінансування науково-технічних та інноваційних робіт, сукупність фінансових форм участі позабюджетних фондів в науковому та науково-технічній творчості, розвиток науково-технічної активності, державні пільги і гарантії банкам, які фінансують, які кредитують науково-дослідні проекти та програми; заходи соціального захисту науковців та ін.

Ринковий блок механізму безпосередньо пов'язаний з вирішенням проблеми самоврядування суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, відпрацюванням відносин власності на засоби наукового виробництва та результати творчої праці, з введенням в цю специфічну діяльність змагальності, змагання.

Для вдосконалення даного механізму, необхідно:

1) створити організаційні та економічні механізми для підвищення затребуваності інновацій вітчизняним виробництвом, забезпечення випереджаючого розвитку фундаментальної науки, найважливіших прикладних досліджень і розробок;

2) удосконалювати нормативно-правову базу наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності;

3) адаптувати науково-технічний комплекс до умов ринкової економіки, забезпечити взаємодію державного і приватного капіталу з метою розвитку науки, технологій і техніки;

4) раціонально поєднувати державне регулювання і ринковий механізм, заходи прямого і непрямого стимулювання наукової, науково-технічної та

інноваційної діяльності при реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій і техніки;

5) удосконалювати взаємодію державного і приватного капіталу для розвитку науки, техніки і технологій;

6) удосконалювати систему підготовки наукових і інженерних кадрів вищої кваліфікації в галузі науки і технологій;

7) здійснювати підтримку наукових досліджень та експериментальних розробок у пріоритетних напрямках розвитку науки, технологій техніки з урахуванням світових тенденцій в цій сфері;

8) зміцнювати науково-дослідний сектор Вищої школи;

9) активізувати діяльність з передачі знань і технологій між оборонним та цивільним секторами економіки, розвивати технології подвійного застосування і розширення їх використання;

10) прискорити реалізацію наукових і науково-технічних досягнень, що сприяють запобіганню виникнення військових конфліктів, техногенних і екологічних катастроф та зменшення шкоди від них;

11) розробити та модернізувати озброєння, військову та спеціальну техніку, сприяти розвитку оборонно-промислового комплексу.

Також для оптимізації інноваційно-інвестиційного процесу важливим є забезпечення самоорганізації інвестиційних потоків, для чого пропонується спрощення умов ведення бізнесу, зниження податкового навантаження на капітальне інвестування й доходи фізичних осіб, підвищення інвестиційної привабливості країни. Це дасть змогу поживавити внутрішній ринок за рахунок підвищення купівельної спроможності населення, підтримати малий та середній бізнес. За таких умов значно зростає роль амортизаційної політики, яка виступає певним регулятором процесів відтворення, ефективним інструментом стимулювання швидкої реалізації досягнень науково-технічного прогресу та прискорення оновлення виробничого обладнання. В умовах кризи доцільним є широке застосування прискореної амортизації як методу

податкових пільг, яку отримують підприємства, що інвестували свої фінансові ресурси в основний капітал [11, с. 35].

З метою розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності пропонується: удосконалення тарифної політики (перш за все це стосується ринку житлово-комунальних послуг); запровадження податкових стимулів для конкретних видів діяльності (конкретних підприємств, які відносяться до проривних, п'ятого чи шостого технологічних укладів), енергозбереження, запровадження механізмів бюджетної підтримки та механізмів взаємодії з приватним капіталом; залучення коштів міжнародних фінансових установ під гарантії уряду; розвиток публічно-приватного партнерства як спосіб залучення коштів приватних інвесторів. Не менш важливими є пошуки механізмів здешевлення кредитних ресурсів до рівня світових.

Значний потенціал позитивного впливу на приведення в дію інноваційних факторів мають механізми фінансового стимулювання; інноваційного розвитку, що використовуються у зарубіжних країнах, і зокрема у країнах-членах ЄС. Сукупність методів фінансового регулювання та стимулювання інноваційної діяльності поділяється на пряме регулювання у формі безповоротного фінансування та кредитування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в бюджетних та спеціалізованих позабюджетних фондів та у вигляді прямого податкового та митного регулювання. Можливості їх використання в євро інтеграційній стратегії України потребує формування у підприємств безперервно діючих механізмів закріплення юридично своїх досягнень інших, у тому числі і закордонних. Це дозволить змінити співвідношення між витратами на науку та інновації, сприяти трансферу технологій та комерціалізації технологічних нововведень.

Доцільно створити мережу лізингових компаній, основною діяльністю яких стала б фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва. При цьому головна увага повинна бути зосереджена на сприянні оновлення основних фондів малих інноваційно-впроваджувальних

підприємств, що дає змогу на високому рівні забезпечувати виконання замовлень ТНК, інших іноземних партнерів на проведення НДДКР, мати екстремальну базу для проведення прикладних досліджень, спрямованих на досягнення практичних результатів і вирішення конкретних задач [9].

З метою подолання фінансових обмежень участі України в програмах ЄС необхідно запровадити ефективні механізми фінансового стимулювання інноваційно-технологічного співробітництва окремих проектів і науково-технічних програм, активізації інноваційного інвестування та створення повноцінної інфраструктури фінансового ринку. Принципового значення набуває розгортання системи венчурного фінансування як форми взаємодії недержавних національних інвестиційних компаній з різними інноваційними та інвестиційними фондами країн ЄС та транснаціоналізація провідних українських банків із спрямуванням поширення їх діяльності на європейський регіон у зв'язку з реалізацією спільних інноваційних проектів.

Застосування стимулюючих заходів, спрямованих на формування однотипності пільг, що введені в країнах ЄС і повинні бути введені в Україні, може мати, на наш погляд, наступні результати:

- виважене використання цих пільг дасть позитивний ефект щодо активізації інвестиційного забезпечення інновацій як за рахунок амортизаційних відрахувань, так і за рахунок використання неоподаткованої частини прибутку підприємств;
- дозволить використати інноваційні фактори для поглиблення євроінтеграційної політики України;
- застосування таких пільг здатне спричинити викривлення ринку інтелектуальної праці всередині країн, в яких використовуються праця науково-технічних працівників та викликати суперництво між країнами ЄС за обмежену кількість кваліфікованих науково-технічних кадрів та посилити їх відтік з України [10].

Пріоритетними напрямками розвитку фінансового ринку в Україні є: удосконалення механізмів захисту прав інвесторів; розвиток інструментарію

ринку цінних паперів; удосконалення Національної депозитарної системи; розвиток інвестиційної інфраструктури. Але, незначні обсяги ресурсів, що обертаються на цьому ринку не сприяють формуванню не тільки ефективної інфраструктури, але і створення розвиненої системи обліку і розрахунків по угодах, інформаційного забезпечення і адекватного сприйняття ринку. У результаті низький рівень капіталізації, ліквідності і конкурентоспроможності фінансового ринку значно знижує його можливості інтеграції в міжнародну фінансову систему, залучення іноземних інвесторів і виходу компаній на зарубіжні фінансові ринки [14].

Для переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку необхідно реформування механізм його фінансового забезпечення. Цей механізм повинен ґрунтуватися на мотиваційних стимулах та моделі забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності всіма необхідними ресурсами для впровадження інновацій. До самого інноваційного процесу повинні залучатися якомога більше економічних суб'єктів, які мають вільні виробничі потужності, інформаційні ресурси, матеріальні та нематеріальні активи. Така модель сприятиме розвитку стратегічно важливих структурних елементів інноваційно-інвестиційної діяльності України.

3.2. Основні напрямки підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Інноваційно-інвестиційна діяльність як складова позитивних перетворень соціально-економічних систем державного управління відіграє величезну роль

у конкурентоспроможності національної економіки й формуванні джерел та ресурсів сталого соціально-економічного розвитку регіонів та держави загалом. Прискорення темпів інноваційно-інвестиційної діяльності, викликане динамічністю науково-технічного прогресу, сприяє процесам глобалізації світового господарства. Запорука успішного державного управління полягає як в сприянні розвитку новітнім розробкам, так і в створенні умов для адаптації позитивного досвіду та отримання конкретних переваг для країни [12, с. 256].

На практиці, досягти економічне зростання без впровадження досягнень науково-технічного прогресу та без значного приросту інвестицій в реальному секторі неможливо, тому сучасний стан розвитку економіки України вимагає конкретних, радикальних змін в розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності. В цьому процесі важлива роль відводиться елементам ринкової інфраструктури, які спрямовані на активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності. На сьогоднішні дні, розвиток економіки будь-якої країни є неможливим без формування відповідної інфраструктури, що забезпечує сприятливі умови для господарювання як на мікро-, так і на макрорівнях.

В Україні науковцями державного управління останнім часом приділяється значна увага механізмам інноваційно-інвестиційного розвитку держави. Досліджуючи теоретико-методологічні засади наявної моделі державного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю в досягненні сталого соціально-економічного розвитку України, є доцільним систематизування її основних недоліків:

- відсутність системного державно-управлінського підходу до процесів, що відбуваються в інвестиційно-інноваційній сфері, а саме:
- системності в законодавчо-нормативному полі інноваційно-інвестиційної діяльності, створення сприятливого інвестиційного середовища, розробка дієвих соціально-економічних програм, стимулів для суб'єктів господарювання;
- неузгодженість між різними нормативно-правовими актами та їх надмірна кількість, адже сфера інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

регулюється низкою Законів України та підзаконних актів, які містять значні протиріччя;

- відсутність єдиної стратегічно-орієнтованої інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України з метою досягнення сталого розвитку держави. Так, основними напрямками інноваційно-інвестиційної діяльності, які законодавчо визначенні, є важка промисловість, інформаційні технології, сільське господарство, транспорт, а соціальне задоволення людини віднесене на останній щабель;

- хаотичність і недостатність обсягів та напрямів фінансування інноваційної діяльності [12, 258].

- Досвід таких європейських країн, як Великобританія, Німеччина, Італія, Франція, США, Канада, Японія, Австралія свідчить про те, що найпоширенішими методами стимулювання інноваційної активності є:

- податкові пільги для наукомістких галузей і підприємств;
- зниження податкових платежів, прибуткового податку;
- субсидії та дотації для малих і середніх підприємств для проведення і впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР);

- списання витрат на НДДКР незалежно від розміру на собівартість продукції;

- прискорена амортизація під час проведення технологічного переоснащення;

- пільги при придбанні та впровадженні нових технологій;
- дотації для підвищення кваліфікації персоналу;
- підтримка венчурного бізнесу, що бере участь в інноваційних проектах;

- створення правового середовища, яке регулюватиме взаємовідносини і захищатиме інтереси, права учасників інноваційного процесу;

- створення інформаційного середовища та системи комунікацій між учасниками;
- розроблення механізму взаємодії різних елементів та учасників інвестиційно-інноваційної діяльності;
- визначення ролі та основних завдань органів державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку;
- забезпечення прозорості під час відбору для реалізації інноваційних проектів, основних напрямів розвитку наукових досліджень;
- надання субсидій та пільгових кредитів для підприємств, які зацікавлені у впровадженні інновацій у виробництві, технологічному оснащенні процесів господарювання;
- збереження інтелектуального та кадрового потенціалу;
- визначення темпів, якими мають розвиватись наука, виробництво та технології [9, с. 293].

Вважаємо, що для підвищення інтенсивності інноваційно-інвестиційних процесів в Україні важливим є інтеграція України у світовий інноваційно-інвестиційний процес.

Щодо етапів реалізації стратегії, то оптимальними вбачаються три етапи:

1. реорганізація існуючих інформаційних ресурсів у сегментах, де відображається інформація щодо підприємств – об'єктів інвестицій та макросередовища, згідно з принципами ефективної побудови інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності. При цьому потрібно усунути інформаційні бар'єри, які перешкоджають інтеграції України у світовий інноваційно-інвестиційний процес;
2. розбудова інформаційної інфраструктури інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності в сегментах, де відображається інформація щодо підприємств – об'єктів інвестицій та макросередовища і фактичне створення інформаційних ресурсів сегмента, де відображається інформація про стан інноваційно-наукової сфери України;

3. налагодження зв'язків між ресурсами різних рівнів усіх сегментів інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності та з глобальним інформаційним середовищем [21, с. 199].

Послідовна реалізація наведених вище етапів дасть можливість максимально ефективно, з позиції прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, інтегрувати національні сегменти у світове інформаційне середовище інноваційно-інвестиційної діяльності та забезпечити прискорення в Україні інвестиційних і, що важливо, інноваційних процесів.

Важливою умовою для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на мікрорівні є забезпечення оновлення технологій у відповідності з прийнятими у світі стандартами. Одним з напрямів вирішення даної проблеми є ресурсозбереження, важливими аспектами якого є впровадження безвідходних технологій, комплексне та раціональне використання сировини.

Актуальним питанням і складовою процесу активізації інвестиційної діяльності є активізація кредитування інновацій на основі запровадження такої форми взаємовідносин, як проектне інноваційно-інвестиційне фінансування, що широко розвинене за кордоном.

Одним з напрямів стимулювання розвитку проектного інноваційно-інвестиційного кредитування українськими банками є зменшення податкового навантаження на прибуток банку. Саме розробка податкового механізму, спрямованого на пільгове оподаткування прибутку, що отримують від реалізації інвестиційних проектів суб'єкти господарювання, є важливою формою стимулювання активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. Слід зазначити, що цей підхід доцільно використовувати у разі розробки принципово нових, або значно удосконалених видів техніки і технологій.

Крім того, економісти вважають, що закордонна практика підтверджує ефективність податкового кредиту стимулювання інвестиційної діяльності, який передбачає зменшення у визначені періоди і в означених межах платежів податку на прибуток, а також по місцевим податкам з наступними платежами

суми кредиту та відсотків. Податковий інвестиційний кредит представляє собою можливість оптимізувати урахування інтересів двох сторін.

В економіці розвинених країн в останні роки складається особлива форма взаємодії бізнесу та державної влади, тобто так зване «партнерство», яке відрізняється від інших форм співпраці. У рамках таких партнерств складаються власні моделі фінансування, що відрізняються від традиційних. Такий підхід до взаємодії суб'єктів дозволить вирішувати питання забезпечення інвестиціями запровадження інноваційних проектів.

Крім того, інноваційно-інвестиційна діяльність повинна розвиватись і на регіональному рівні. Зокрема, місцеві органи влади повинні використовувати різні важелі для підтримки інвестиційної діяльності у регіоні, а саме: інформаційно-консультативне забезпечення, аукціони та конкурси на виконання проектних робіт, інвестиції та пільгове кредитування з місцевих кредитних ресурсів, підтримка кредитів гарантіями та інше [5, с. 113].

До цього доцільно додати пропозиції щодо проведення відкритих щорічних конкурсів широкомасштабних інноваційних проектів для найбільш ефективного вкладання державних та приватних коштів передбачених для інвестування в економічний розвиток та у вирішення соціальних проблем суспільства [9, с. 294].

З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат. Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово-економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

Зазначимо, що масштабнішими є обсяги і вищою ефективність інвестиційних вкладень, то більш швидкоплинними (прискорювальними) є відтворювальні процеси, жвавіше і якісніше здійснюються ринкові перетворення. У свою чергу, недостатнє інвестування реального сектору

вітчизняної економіки веде до втрати конкурентоспроможності української економіки, депресії основного капіталу, спаду виробництва і збільшення собівартості продукції [2; с. 10].

Основні заходи щодо активізації, стимулювання і підвищення інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату:

1) щодо ефективності інвестиційної діяльності:

- переглянути і вдосконалити сучасну вітчизняну амортизаційну політику;
- знизити рівень прямого вилучення коштів з прибутку суб'єктів господарювання з метою внутрішньогосподарського нагромадження коштів для їх використання на технологічне оновлення і розвиток товарного виробництва;
- забезпечити дієве регулювання цін і товарів на державних підприємствах з метою зниження рівня інфляції;
- створити інвестиційні банки, які б слугували центром інвестиційної діяльності та забезпечували гарантії банківських інвестиційних кредитів;
- легалізувати кошти тіньового сектору економіки;
- створити умови для забезпечення відродження довіри населення до вітчизняних фінансових інститутів;

2) щодо поліпшення інвестиційного клімату:

- стабілізувати взаємовідносини в політичному середовищі;
- чітко визначити галузеві та регіональні пріоритети розвитку вітчизняної економіки;
- створити сприятливі умови та забезпечити дієве регулювання надходження іноземних інвестицій;
- установити на законодавчому рівні єдині чіткі та стабільні правила роботи для суб'єктів господарювання різних форм власності;
- реструктуризувати зовнішній борг і здійснювати першочергові виплати за чинними зовнішніми зобов'язаннями;
- активізувати неемісійні джерела фінансування державних витрат;

- постійно розвивати інфраструктури внутрішнього інвестиційного ринку, фондовий ринок, активно залучати внутрішні інвестиції, збільшувати обсяг капіталовкладень вітчизняними суб'єктами господарювання;

- реформувати вітчизняну банківську систему;

- підвищити платоспроможність населення шляхом стабілізації виплати заробітної плати ;

3) щодо активізації інвестиційної діяльності:

- розвивати та модернізувати діючі підприємства і створювати нові;

- стимулювати діяльність вітчизняних та іноземних компаній, які випускають імпортозамінну продукцію та продукцію на експорт;

- створити електронну систему надання інформації про ділові та інвестиційні можливості регіону, територій, галузей господарства та окремих виробництв з метою активізації інвестиційної діяльності;

- посилити координацію з регіональними банками і фінансовими установами з метою розробки нових програм розвитку і реструктуризації пріоритетних секторів регіональної економіки;

- створити і забезпечити діяльність регіональних гарантійних фондів.

В умовах нестабільної ситуації, викликаній фінансово-економічною кризою 2008–2009 років суттєво знизились як інвестиційні вкладення в реальний сектор національної економіки, так і банківське кредитування її галузей і виробництв. Цьому сприяло і те, що різко впали темпи депозитних вкладів населення в банківські структури. А тому альтернативою щодо суттєвого піднесення інвестиційних вкладень у вітчизняну економіку став новий, досить перспективний напрям інвестування – вкладення коштів в інститути спільного інвестування, який ще недостатньо вивчений і не досить широко використовується вітчизняними суб'єктами інвестиційної діяльності.

Тут варто зазначити, що за рахунок вільних коштів малих і середніх суб'єктів господарювання, а також дрібних підприємців і фізичних осіб – підприємців можуть здійснюватися значні інвестиційні потоки як на фондовому

ринку, так і безпосередньо у процесі реального інвестування окремих виробництв, галузей економіки і місцевих територій. Адже прибуток від вкладення в цінні папери значно вищий, аніж дохід від банківського депозиту. Крім цього, у разі вкладення коштів в інститути спільного інвестування вкладник інвестиційного фонду стає також співвласником інвестованого об'єкта і тому отримує вищий дохід. А також не несе відповідних втрат при вилученні коштів з інституту спільного інвестування, як це спостерігається в разі розірвання депозитного договору з банком.

Як свідчить практика, на сьогодні українські громадяни почали досить інтенсивно вкладати свої вільні кошти у сферу небанківського сектору – інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, а також у кредитні спілки.

Отже, якщо враховувати переваги такої сфери, як інститути спільного інвестування, то банківські установи з метою активізації інвестиційної діяльності повинні свою діяльність спрямувати на ринки спільного інвестування і створювати відповідні умови для вдосконалення операцій на ринку цінних паперів. У такому разі банки суттєво збільшать свої прибутки як за рахунок комісійного доходу, так і за рахунок відкриття й обслуговування рахунків у цінних паперах, а також збільшать клієнтську базу і суттєво зменшать вплив банківських ресурсів для формування банківських резервів за рахунок нижчих вимог щодо формування резервів під активи інвестиційного фонду.

Звичайно, для активізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та окремих громадян варто постійно проводити роз'яснювальну роботу, послідовно розкривати проблеми, які виникають у сфері інвестиційної діяльності, та обґрунтовувати напрями і шляхи подолання цих проблем (табл. 3.1), розкривати позитивні сторони процесів інвестиційного забезпечення національної економіки і вигоди інвесторів у всіх сферах можливої їхньої діяльності на інвестиційному ринку.

Таблиця 3.1

Основні проблеми розвитку банківської діяльності у сфері спільного інвестування, їхня характеристика і заходи щодо подолання цих проблем

Проблема	Характеристика	Заходи
Низький рівень довіри суспільства до інвестиційних фондів	Вітчизняний ринок інститутів спільного інвестування є досить новим і ще недостатньо висвітленим, тому викликає сумніви та підозри, що призводить до побоювань потенційних інвесторів у їхній діяльності	Більш широко висвітлювати діяльність інститутів спільного інвестування та розкривати їхні переваги, практичні успіхи та їхній вплив на розвиток вітчизняного суспільства
Недостатньо високий рівень фінансової культури населення	Недостатня обізнаність і слабка орієнтація в питаннях діяльності інвестиційних фондів і компаній, а також зниження прибутків у результаті фінансово-економічної кризи	Створення відповідної електронної інформації щодо діяльності інвестиційних фондів і розкриття можливостей у практичній діяльності і забезпечення реальних доходів у перспективі
Існування незаконних структур, що надають фінансові послуги	Прогалини в чинному законодавстві і недосконалий механізм щодо виведення таких структур із ринку фінансових послуг	Посилити відповідальність за незаконну фінансову діяльність

<p>Недосконала вітчизняна державна політика у сфері рейтингування фінансових інструментів та організацій, які надають фінансові послуги на ринку спільного інвестування</p>	<p>Недостатньо розвинутий вітчизняний фінансовий сектор і постійні структурні зміни не дають можливості здійснювати однозначну та за стандартними критеріями якісну рейтингову оцінку зазначених об'єктів, як це проводиться в розвинутих країнах</p>	<p>Розробити на основі міжнародного досвіду методик визначення рейтингової оцінки інститутів фінансового сектору національної економіки і запровадити їх у практичну діяльність</p>
<p>Недосконале інвестиційне законодавство та його часті зміни</p>	<p>Процедура Національного банку України щодо входження іноземних фінансових інвестицій є досить складною, а тому перешкоджає створенню прозорого та якісного управління інвестиціями та інвестиційною діяльністю</p>	<p>Удосконалити зазначену процедуру, тим самим забезпечивши приплив прямих іноземних інвестицій</p>

На нашу думку, перш за все на розв'язання вищезазначених проблем повинен вплинути банківський сектор, який має стабілізувати діяльність банківських установ, тим самим повернути довіру населення до вітчизняного фінансового сектору.

Крім цього, банківський сектор за підтримки уряду може посприяти підвищенню рівня обізнаності та фінансової грамотності й культури суспільства в питаннях діяльності й ефективного функціонування фінансового

та інвестиційного ринків, створивши і запровадивши чіткі соціально-економічні та пізнавальні програми, конференції, семінари, круглі столи для діючих і потенційних клієнтів, де вони отримували б вичерпну інформацію щодо надання фінансових послуг інвестиційного характеру, їхні переваги порівняно з банківськими операціями та консультативну підтримку у процесі придбання цінних паперів інвестиційних фондів.

Банківські установи мають активізувати свою роботу в зазначеному напрямі, оскільки сфера спільного інвестування є досить прибутковою і, на наш погляд, менш затратною порівняно з іншими активними операціями, наприклад кредитуванням.

Висновки до розділу 3

З метою розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності пропонується: удосконалення тарифної політики (перш за все це стосується ринку житлово-комунальних послуг); запровадження податкових стимулів для конкретних видів діяльності (конкретних підприємств, які відносяться до проривних, п'ятого чи шостого технологічних укладів), енергозбереження, запровадження механізмів бюджетної підтримки та механізмів взаємодії з приватним капіталом; залучення коштів міжнародних фінансових установ під гарантії уряду; розвиток публічно-приватного партнерства як спосіб залучення коштів приватних інвесторів. Не менш важливими є пошуки механізмів здешевлення кредитних ресурсів до рівня світових.

З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат. Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово-економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Дослідивши стан інноваційно-інвестиційних процесів в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Визначено сутність та значення інноваційно-інвестиційної діяльності – це довгострокове використання власних і позикових інвестиційних ресурсів організацій з метою здійснення інноваційної діяльності, що веде до зростання економічного капіталу всіх що у ній суб'єктів в грошовій та матеріально-речовій формі.

2. Досліджено методику оцінювання інноваційно-інвестиційних процесів. У вітчизняній і світовій теорії і практиці сформувалося три основних методологічних підходи до оцінки інвестиційно-інвестиційних процесів:

- обмежений аналіз;
- багатофакторний аналіз;
- ризиковий аналіз.

Обмежений аналіз – зводиться до оцінки динаміки залучених інвестицій за видами і за джерелами формування, оцінки валового внутрішнього продукту, динаміки випущеної інноваційної та промислової продукції, стану інвестиційного ринку, інвестиційної привабливості, нормативно-правової бази, яка координує інвестиційну діяльність.

Багатофакторний аналіз – базується на оцінці сукупності складових інвестиційних процесів економічної системи, а також факторів, що впливають на дані процеси: характеристика природно-ресурсного, інноваційного, промислового потенціалу, розвиток конкурентного середовища, стан інвестиційного та підприємницького клімату.

Ризиковий аналіз – ґрунтується на дослідженні двох складових (інвестиційний ризик і інвестиційна привабливість). Даний аналіз дозволяє оцінити привабливість території, порівняти рівень ризику отриманого доходу, виявити ставлення інвесторів до об'єктів інвестування.

3. Оцінено стан інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. На сьогоднішній день однією з головних проблем української економіки виступає

низька віддача від інвестицій та їх неефективний розподіл. За видами економічної діяльності, найбільша частина ПІІ надходить у розвинуті сфери економічної діяльності. Причому, незважаючи на значне скорочення прямих інвестицій внаслідок ускладнення соціальної, політичної та економічної ситуації, у країні їх концентрація за видами економічної діяльності залишається майже незмінною. За видами економічної діяльності, більша частина інвестицій надходить на операції з нерухомим майном, в галузі промисловості; оптової та роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

4. Розглянуто особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України. Розподіл прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) по регіонах України є дуже нерівномірним. Такий дуже нерівномірний розподіл по регіонах України є безпосереднім наслідком специфіки іноземного інвестування в українську економіку. Ця диспропорція у географії розміщення іноземних акціонерних капіталів негативно впливає на розвиток міжгалузевого виробничого циклу в регіонах нашої держави, адже відсутність притоку коштів безпосередньо до виробничих суб'єктів, що розміщені в периферії, які зазвичай належать до ланки середнього бізнесу, зазвичай унеможливорює здорову конкуренцію, створення нових робочих місць та надходжень до місцевих бюджетів.

5. Обґрунтовано використання зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційними процесами. Інноваційно-інвестиційні процеси потребують належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки. Прикладом для наслідування можуть стати високорозвинені країни, а саме їх моделі інноваційного розвитку. З врахуванням ресурсних та національних особливостей України, варто або створити власну модель розвитку, або ж запозичити елементи існуючих, які б знайшли реалізацію на теренах нашої держави. Закордонні інвестиції в реконструкцію і розвиток здатні підвищити рівень інноваційного розвитку,

підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

6. Визначено шляхи вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. З метою розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності пропонується: удосконалення тарифної політики (перш за все це стосується ринку житлово-комунальних послуг); запровадження податкових стимулів для конкретних видів діяльності (конкретних підприємств, які відносяться до проривних, п'ятого чи шостого технологічних укладів), енергозбереження, запровадження механізмів бюджетної підтримки та механізмів взаємодії з приватним капіталом; залучення коштів міжнародних фінансових установ під гарантії уряду; розвиток публічно-приватного партнерства як спосіб залучення коштів приватних інвесторів.

7. Розкрито основні напрями підвищення ефективності механізму регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. З метою активізації інвестиційної діяльності та підвищення її ефективності доцільно суттєво підвищити інвестиційну привабливість галузей вітчизняної економіки, окремих виробництв і поліпшити інвестиційний клімат. Для цього варто розробити і запровадити у практику низку організаційних та фінансово-економічних заходів, реалізація яких забезпечувала б структурне та якісне оновлення як окремих виробництв, так і модернізацію підприємств, а також створення ринкової інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ